

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Lidové tradice na jižní Moravě a postoj mládeže k nim
Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Luboš Krninský

Vypracovala:
Veronika Haluzová

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Lidové tradice na jižní Moravě a postoj mládeže k nim“ jsem zpracoval/a samostatně a že jsem vyznačil/a prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal/a, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Bruntále, dne 29. 3. 2011

.....

Veronika Haluzová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Luboši Krninskému za odborné vedení, cenné rady a podnětné připomínky. Dále děkuji všem, kteří mi byli při tvorbě jakkoliv nápomocní a také všem, kteří mě při studiu podporovali.

ANOTACE

Bakalářská práce přináší přehled lidových tradic, obyčejů a zvyklostí na jižní Moravě se zohledněním role dětí a mládeže v nich.

V teoretické části se autorka snaží zmapovat a charakterizovat folklórní slavnosti a obyčeje, ve kterých hrají důležitou roli děti a mládež nebo se jich mohou účastnit.

V praktické části jsme pomocí dotazníkové metody zjišťovali, jak lidové tradice a obyčeje vnímají, jaký názor na ně mají, současné děti a mládež. Součástí výzkumu také bylo, dotázat se více skupin z odlišného prostředí a porovnat jejich názor. Šetření probíhalo na třech místech jižní Moravy – na dvou základních školách a ve vybrané folklórní skupině. Respondenty našeho výzkumu se stali žáci a žákyně z 6. tříd, 9. tříd a mládež z folklórního sdružení. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 186 dětí a mladistvých, z nichž bylo 103 dívek a 84 chlapců.

Hanácké Slovácko * folklór * tradice * obyčeje * výzkum * dotazníková metoda

ANNOTATION

The bachelors work brings an overview of folklore, customs and conventions from Southern Moravia with considering the role of children and teen-agers in it.

The author is trying to map and characterize folklore celebrations and customs in which children and teen-agers play an important part in the theoretical part.

We found out with the help of the questionnaire how modern children and teen-agers perceive folklore and customs in the practical part. A part of the research was to also ask more groups from different backgrounds and compare their opinions. The disquisition took part in three parts of Southern Moravia – at two elementary schools and in a chosen folklore group. Respondents of our research were pupils from the 6th grade, 9th grade and teen-agers from the folklore group. In total 186 children and teen-agers from those 103 girls and 84 boys took part in the questionnaire.

Hanácké Slovácko * folklore * customs * conventions * research * questionnaire

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 HANÁCKÉ SLOVÁCKO	9
2.1 FOLKLÓR	10
2.1.1 Dětský folklór	10
2.1.1.1 Vývoj dětského folklóru	11
2.2 LIDOVÁ MUZIKA	11
2.3 LIDOVÝ KROJ	12
2.4 LIDOVÝ TANEC	12
3. ZVYKY A OBYČEJE	13
3.1 MASOPUST	13
3.1.1 Masopustní období.....	14
3.1.2 Masopust na Hanáckém Slovácku	15
3.2 VELIKONOCE.....	15
3.2.1 Velikonoční období.....	15
3.2.2 Pašijový týden.....	16
3.2.2.1 Všední dny pašijového týdne	17
3.2.2.2 Sváteční dny pašijového týdne	17
3.3 LETNICE	18
3.3.1 Průběh svátků.....	19
3.3.2 Otevírání studánek	19
3.3.3 Královničky	19
3.3.4 Králové.....	20
3.3.5 Jízda králů	20
3.3.5.1 Průběh jízdy králů.....	20
3.3.5.2 Historie jízdy králů	21
3.4 DOBA ŽNÍ	22
3.4.1 Dožínky.....	22
3.4.2 Vinobraní	23
3.5 HODY	23
3.5.1 Čas hodů	24
3.5.2 Mája	24
3.5.3 Volení stárků a stárek	25
3.5.4 První hodovní den	25
3.5.5 Druhý hodovní den	26
3.5.6 Odehrávky hodů.....	26
3.6 SVÁTEČNÍ TANCE	27
3.6.1 Párové tance	27
3.6.2 Mužské tance	28
3.7 ADVENT	30
3.7.1 Svátky svatých	30
3.7.2 Vánoční svátky	31
3.7.2.1 Průběh svátků.....	32
4. VÝZNAM FOLKLÓRU PRO SPOLEČNOST	33
5. CÍLE A PŘEDPOKLADY PRAKTICKÉ ČÁSTI	35
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
5.2 PŘEDPOKLADY	36
6. METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI	36
7. PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	39

8 SHRUTÍ ZÁVĚRŮ PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	61
8.1 DISKUZE K VÝZKUMNÝM PŘEDPOKLADŮM.....	63
9 ZÁVĚR	64
10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
11 PŘÍLOHY	68

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD

Práce pojednává o lidových zvycích, tradicích, obřadech a také o tom, jak je vnímá dnešní obyvatelstvo, především děti a mládež. V dřívějších dobách tvořili většinu obyvatelstva zemědělci, jejichž hlavním zdrojem obživy byla půda a tak celoročně pečovali o její zdar. Většina obyčejů je spjata s přírodou, protože dříve mnoho rituálů sloužilo k uctívání přírody, projevování úcty k matce Zemi. V minulosti lidé s přírodou nebojovali, ale naopak se snažili získat její přízeň, protože věřili, že si tím zajistí reprodukci dobytka a zdařilou úrodu. V dnešní moderní době se toho mnoho změnilo, člověk si již nepotřebuje přírodu získávat na svou stranu, alespoň ne v tak velké míře, jako kdysi. Děti byli součástí mnoha zvyků, a mnoho obyčejů bylo určeno právě a pouze pro ně. Jsou i dnes děti a mládež součástí tradic a zvyků? Jaké zvyky a tradice se zachovaly, si více přiblížíme v teoretické části bakalářské práce.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, na část teoretickou a část praktickou. Cílem teoretické části bylo popsat vybrané lidové zvyklosti a obyčeje s ohledem na roli dětí a mládeže v nich. Cílem praktické části bylo zjistit, jaký mají názor současné děti a mládež na lidové obyčeje. Výzkumem, který probíhal formou dotazníkové metody, jsem zjišťovala, jak děti a mládež tradice vnímají, jestli se jejich názor mění s věkem nebo jestli záleží na místě, ve kterém žijí. Cílem také bylo porovnat více skupin stejného či podobného věku. Děti byly vybrány ze tří odlišných měst, abychom zjistili, jestli se jejich názor liší, pokud žijí např. v oblasti, která „žije“ tradicemi a folklórem či nikoliv.

V první kapitole, Hanácké Slovácko, se blíže seznámíme s danou oblastí a její lidovou kulturou. Představíme si obecně lidovou hudbu, lidový tanec a také lidový kroj. Přiblížíme si folklór a jeho základní pojmy, a také dětský folklór, který tvoří samostatnou specifickou skupinu. Druhá kapitola nazvaná Zvyky a obyčeje se zabývá již konkrétními obyčejí. Obyčeje na sebe navazují tak, jak postupuje kalendářní rok. Z každého období jsem vybrala, podle mého názoru, pro toto období charakteristické obyčeje, ale také ty rituály, ve kterých jsou hlavními aktéry mládež a děti nebo se jich mohou účastnit. Jako první si představíme masopust, kterým končí zima a začíná jaro, které přináší nový život. Dále se zaměříme na Velikonoce a velikonoční obyčeje,

Letnice a rituály daného období, hody a vše co s nimi souvisí. Jako předposlední si představíme Vánoční svátky a tradice, které se k nim vážou. Celou kapitolu uzavírá obchůzka Tří králů, která uzavírá pomyslný kalendářní rok. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na význam folklóru pro společnost. V kapitole se dozvíme, jak již plyne z názvu, proč je folklór a tradice důležité uchovávat. V páté kapitole jsme si stanovili cíle výzkumu a také jeho předpoklady. Šestá kapitola obsahuje metodologii praktické části. Sedmá kapitola je věnována výsledkům šetření, osmá závěru praktické části a diskuzi těchto výsledků. Závěrečná kapitola je věnována přínosu a cílům bakalářské práce, zda byly splněny či nikoliv.

2 HANÁCKÉ SLOVÁCKO

Hanácké Slovácko se nachází mezi Slováckem a Hanou a je jednou ze šesti podoblastí Moravského Slovácka. Převážná část Hanáckého Slovácka se rozkládá v severozápadní části okresu Břeclav a několika obcemi zasahuje také do okresu Brno-venkov a Hodonín. Zeměpisné vymezení v současnosti již nekoliduje s vymezením regionu na etnografických mapách. Již v minulosti neuměli obyvatelé hanáckého Slovácka určit, zda jsou z Hanácka nebo Slovácka.

Obyvatelé Hustopečska a Kloboucka jsou někdy nazýváni „Hanáky“, neboť jak jejich kroj, tak i nářečí nesou některé rysy hanácké. Z toho také vzniklo nelidové označení „hanáčtí Slováci“, na němž se nejprve shodli národopisci, a poté se název rozšířil na celý etnografický region.

Mezi nejvýznamnější obce Hustopečska a Kloboucka jsou vedle Klobouk u Brna také Krumvír, Brumovice, Čejkovice, Kašnice, Bořetice, Morkůvky, Kobylí, Terezín, Velké Pavlovice, na sever od Břeclavi jsou to potom Rakvice, Němčičky, Podivín, v okolí Hustopečí Starovičky, Dolní Bojanovice, Boleradice a Diváky. (Jelínková, 1955, s. 2)

Málokterý region se může pyšnit takovým kulturním bohatstvím jako právě Hanácké Slovácko, které je bohaté na lidové kroje, zvyky a obyčeje, lidové písně, hudbu a slovesnost. O svébytnosti zdejší lidové kultury svědčí mimo jiné i unikátní lidový tanec Slovácký verbuňk zařazený na Seznam světového dědictví UNESCO.

V roce 1857 se zde narodil Jan Herben, který krásu svého rodného kraje zachytil ve svých knihách. „Kraj plný melodie“ – tak pojmenoval Herben svůj rodný kraj. Nejvíce ale Hanácké Slovácko proslavili bratři Alois a Vilém Mrštíkovi, v první řadě díky dramatu Maryša a románové kronice Rok na vsi. Vilém Mrštík byl velkým obdivovatelem zdejšího lidového kroje, strojíl do něj mládež, kterou předváděl vzácným návštěvám a hostům. Další z významných osobností Hanáckého Slovácka byl sběratel lidových písní Hynek Bím, z jehož obrovského odkazu se zachovali nejdůležitější lidové písně z Hanáckého Slovácka.

2.1 FOLKLÓR

Folklór je soubor slovesných, hudebních, písňových, tanečních a divadelně-dramatických projevů s estetickou intencí. Tyto projevy vycházejí z tradice, kterou v tomto případě můžeme považovat za komplex výrazových a významových prostředků, postupů, situací a akcí. Folklór je součástí lidové kultury, jehož tvorba vzniká spontánně a většinou je anonymní. (Beneš, 1989, s. 5)

Ve folklóru se setkáváme s několika pojmy, jejichž význam není vždy jednoznačný. Mezi nejzákladnější pojmy patří obyčej. Obyčej můžeme chápat ve třech významech, které by však měly být vždy spojovány dohromady. V prvním významu označuje obyčej způsoby chování, které se staly obecně závazným pravidlem a jednáním podloženým silou tradice. Druhý význam označuje zvyky a obřady, a je vyjádřen hlavně v gestech. Třetím významem je potom závazné, byť nepsané zvykové právo, které udržuje svou morální a obyčejovou funkci. Pokud se ritualizované chování periodicky opakuje v určitém denním nebo ročním období, potom jej nazýváme zvyk. Je - li zvyk v menší nebo větší míře zdramatizovaný, potom jde o obřad.

„Hlavní význam zvyků a obřadů je posláním, které je někdy ukryto ve zcela nepochopitelných činnostech. Každá oblast, region i společnost má své normy, kterými se lidé řídí a právě v nich tkví jádro rozmanitosti lidské tvořivosti – zvyků, obřadů.“
(Simonides, 2009, s. 76)

2.1.1 Dětský folklór

Specifickou skupinu tvoří dětský folklór. Je to žánrový okruh folklórních projevů určených dětem a dětmi provozovaných. Dětský folklór vyrůstal z potřeb dětí, z jejich zálib a znalostí, z jejich života a odráží se v něm tedy vše, co dítě prožívalo, co ho zajímá, co a jak kolem sebe vnímá. K dětskému folklórnímu hnutí patří především jeho nositelé a interpreti – děti, ale vedle nich mají místo také ti, kteří dětem folklór zprostředkovávají a spolu s dětmi prezentují – dospělí.

Charakteristickým rysem dětského folklóru je jeho kontinuita, především u her. Některé hry postupně zanikají, jiné naopak vznikají, neboť potřeba si hrát patří k základním potřebám dítěte. Dětský folklór do sebe absorboval a koncentroval i některé starší prvky naší lidové kultury. Spojují se v něm prvky lidové tradice

s aktuálními a stále živými prvky dětské tvorby. Nejvíce jsou využívány lidové písně a dětské písničky, pohybové hry a hry se zpěvem.

Pod pojmem dětský folklór tedy rozumíme slovesné, hudební, pohybové, dramatické a výtvarné projevy, jejichž tvůrci jsou především děti. Jsou to jevy, které děti buď samy vymýšlejí a tvoří zcela spontánně bez didaktických vlivů, nebo které pro ně vytvářejí dospělí, či ve kterých děti napodobovaly svým osobitým způsobem činnost a projevy dospělých, odpozorované při různých příležitostech. (Jelínková, 1967, s. 1 - 7)

2.1.1.1 Vývoj dětského folklóru

Počátky zájmu o dětský folklór jsou spojeny s 40. lety 19. století, kdy se dětský folklór stává součástí výuky ve školách. Na počátku 50. let 20. století vznikají dětské folklórní kroužky, skupiny a soubory a to při školách i při pionýrské organizaci. Doménou dětského folklóru se tedy stává oblast mimoškolní zájmové činnosti. Definitivně se dětský folklór odtrhl od folklóru jako celku po roce 1989.

Kontinuita předávání folklóru, dříve zajišťovaná především v rodině, ve které se předávala z generace na generaci, byla nahrazena novými generačními vazbami uvnitř souboru. Dnes jsou vedoucími souborů především lidé, kteří prošli jako tanečníci nebo zpěváci dětským souborem. V dnešní době mnozí vedoucí vedou děti také k trvalému zájmu o folklór, učí je vnímat jeho hodnoty jako součást regionální i národní kultury. Předmětem zájmu v souborech, jsou také dovednosti směřující k poznávání hmotné kultury, např. pletení velikonočních pomlázek, péče o kroj, výzdoba kraslic aj.

2.2 LIDOVÁ MUZIKA

V dnešní moderní době, která je plná spěchu a „honu“ za kariérou, si málokdo najde čas zazpívat si nějakou lidovou písničku. Možná je to dáno i prudkým rozvojem elektroniky, přesto se naštěstí najdou lidové soubory, které se při lidových slavnostech sejdou a zahrají lidové písničky.

Zdenka Jelínková (1954, s. 12 - 13) rozděluje slováckou lidovou hudbu do tří základních typů: hudbu gajdošskou, hudeckou a cimbálovou.

Muzika gajdošská se většinou hraje v malém obsazení gajdy a dvojích houslí. Nestačila však svými omezenými technickými prostředky podchytit složité rytmy, a tak

byla nahrazena vyspělejší muzikou hudeckou a cimbálovou. Muzika hudecká představuje klasický typ slovácké muziky: 2 – 3 housle, klarinet a basa. Zajímavé jsou především výrazné cifry primáše a klarinetisty a harmonické podchycení, které je dílem kontrášů a basisty. Muzika cimbálová je v podstatě hudecká muzika, která byla ve starších dobách doplněna malým, dnes však již převážně velkým cimbálem. Hudba cimbálová se brzy rozšířila po celém Hanáckém Slovácku. Dnes je původní lidová muzika často nahrazena hudbou dechovou, která slovácké tance a taneční písně ochuzuje nejen rytmicky, ale i nápěvově.

2.3 LIDOVÝ KROJ

Lidový oděv neboli kroj stále zůstává neodmyslitelným reprezentantem lidové kultury. Lidový kroj, jeho střih, materiál a výzdoba jsou odvozeny od způsobu života jeho nositelů v různých historických obdobích. Vzhled lidového oděvu ovlivňovalo kromě přírodních podmínek především zaměstnání, kulturní tradice, politické členění, příslušnost k církevní správě, ale také sociální poměry. Lidové kroje národopisných regionů vytvářejí regionální typy, jednotné ve střihu, materiálů a charakteru výzdoby. Každý lidový kroj procházel a doposud prochází svým vlastním vývojem. Někdy jsou změny tak rozsáhlé, že se kroj v rozmezí několika desítek let promění k nepoznání. Na tyto změny může mít vliv například dobová móda či rozvoj technologie.

2.4 LIDOVÝ TANEC

„Lidový tanec je jedním z nejbezprostřednějších projevů tvořivosti lidu“. (Kos, 1976, s. 5) Tancem může být vyjádřena povaha lidu a také životní podmínky té doby, ve kterém tanec vznikl. Tance a písně provázely vždy všechny důležité události života člověka, od narození až po smrt, a proto se v nich ztělesnily nejpilnější a nejsilnější city, které toužil lid vyjádřit ve své umělecké tvorbě.

3. ZVYKY A OBYČEJE

Na Hanáckém Slovácku se odjakživa dodržovalo velké množství lidových zvyků a tradic. I v dnešní době je velká snaha co nejvíce těchto tradic zachovat a tyto tradice každoročně opakovat, ale přesto mnohé z nich postupem času vymizely a můžeme je vidět jen díky folklorním souborům a dobrovolníkům, kteří nám umožní náhled do dob, kdy všechny tyto zvyky probíhaly.

Zvyky a obyčeje můžeme rozřadit do čtyř hlavních okruhů – podle ročních období. Popeleční středa, která následuje po bujarém masopustu, zahajuje cyklus jarního novoročí. Dále k jarním slavnostem nepochybně patří Velikonoce a rituály a zvyky, které se k nim vážou. Přes Letnice se dostaneme do letního období, které je věnováno žnám a hodům, času, kdy již všechna práce byla hotova, a mohlo se od práce polevit a vše pořádně oslavit. Po podzimu, který je především časem různých plesů, přichází adventní období. Zimu zahajuje adventní období, jehož vyvrcholením jsou Štědrý den, Hod boží vánoční a Nový rok. Celé toto sváteční období končí občůzkou Tří králů.

3.1 MASOPUST

Jak Skopálová (2007, s. 175 – 177) uvádí, dříve se v mnoha národopisných oblastech říkávalo, že rok má pět období – jaro, léto, podzim, zimu a masopust. Podle ní je masopust doba, kdy lidé zapomenou na „dobré vychování“, tancují, veselí se, jedí tučné pokrmy a pijí alkohol. Čas masopustu byl, a mnohde stále je, časem sousedských zábav, besed, svateb a také zabijaček. *„Masopust nebyl pouze zábavní záležitostí, bylo v něm také mnoho magie, pověrečných rituálů a víry lidí, že právě tímto veselým chováním si zabezpečí reprodukci svého rodu i prosperitu hospodářství.“* (Skopálová, 2004, s. 175)

Masopustní zvyky patří k nejvíce udržovaným zvykům v naší zemi. Z velké míry je to určité dané tím, že masopust nemá téměř žádné spojitosti s křesťanstvím – snad jen časovým vymezením. V dnešní době masopustní radovánky jsou organizovány především místními nadšenci a znalci tradic, ale také etnografy, folkloristy či muzejními institucemi. Tyto akce stále častěji probíhají ve skanzenech, kde je skvělé prostředí pro předvádění občůzek a vytvoření žádoucí atmosféry.

3.1.1 Masopustní období

Masopustní období nemá přesně kalendářem vymezené datum. Začíná po svátku Tří králů (6. ledna), ale uzavírá se v různém datu, nejčastěji však na masopustní úterý, den před Popeleční středou¹. Popeleční středa udělá konec všem radovánkám a zahajuje čtyřicetidenní půst, který trvá až Velikonoční neděle. Ve středu ráno lidé přicházejí a věřící doposud přicházejí, do kostela k přijetí popelce², který je udílen knězem slovy: „*Pamatuj, že jsi prach a v prach se navrátíš!*“ Mementem proměny se uzavírá kruh roku.

Obchůzkám je vyhrazena denní doba a tanec s muzikou se konají od podvečera, po všechny ostatkové dny. Masopustní veselí začíná čtvrtkem posledního týdne, většinou nazvaným Tučný čtvrtek. Ten den se pečou klobásky a slanina, ke kterým se podává smažené masopustní pečivo. Následující dny jsou ve znamení podobné hostiny.

Obchůzky na většině míst začínají v neděli po dopoledních bohoslužbách, kdy začíná žádání o ostatkové právo³ a také o povolení o masopustní obchůzku. Celé období končí buďto v masopustní pondělí, ale nejčastěji v úterý, které je zvané končiny, ostatky, fašank či přímo masopust. V tento den se konaly a místy doposud konají speciální obřady s předem daným sletem událostí, s obchůzkou masek, scénickými výstupy a závěrečnou taneční zábavou.⁴ Maškary mají v tento den povoleno tropit alotria, a tak často dělají v domech nepořádek, na ulici zastavují dopravní prostředky a činí další lotroviny. Před každým domem koledníci tančí kolečko, za které potom dostanou pohoštění a peněžitou odměnu.

V dnešní době ke starším typům masek, jako jsou masopust, kobyłka a ras, ženich s nevěstou, kominík a žebrák, aktualizované masky, reagující na současný život a zaměstnání. Patří k nim například sportovci, zdravotní sestřička, lehká holka, nejrůznější pohádkové postavy a postavy z televizních seriálů nebo telenovel. (Langhammerová, 2007, s. 11 - 18)

Například v Kloboukách u Brna má tenhle krásný zvyk stále své místo, i když už ne v tak hojné míře. Přesto se tradice udržela a právě pro Klobouky u Brna se stala

¹ Název Popeleční středa vznikl od svčceného popelu.

² Popelce – křížek, který kněz vyznačí popelem na čelo věřícímu. Svatý popel je pozůstatkem spálených ratolestí, posvěcených při loňské Květné neděli.

³ Ostatkové právo je specifický soubor masopustních zvyků, obyčejů a obřadů.

⁴ Závěrečná taneční oslava je nazývána věneček.

specifickou. Stále častěji v masopustních úborech objevují děti, které tu pomyslnou kontinuitu mezi historií a současností nadále uchovávají.

3.1.2 Masopust na Hanáckém Slovácku

Na Slovácku je masopust nazýván fašank. Na Slovácku obecně jsou kladeny nároky především na folklorní projevy – tanec, zpěv a tradiční hudbu. Známy je masopustní obchůzkový tanec „Pod šable“. Fašančáři, jak se obchůzkáři nazývají, většinou nemají masky, ale jsou v místních krojích se zimními doplňky a šavlemi v rukou, někde však můžou mít i výrazné líčení v obličeji. Tanečníky většinou doprovází lidé v maskách a muzikanti.

3.2 VELIKONOCE

Pro mnoho lidí Velikonoce představují tradiční oslavu jara, jakožto obnoveného života. Velikonoce jsou však především nejvýznamnější svátky křesťanské církve. Křesťané na Velikonoce uctívají památku umučení a vzkříšení Krista, je to vzpomínka na jeho z mrtvých vstání. (Šottnerová, 2009, s. 31)

Velikonoce jsou v kalendáři svátky pohyblivé, avšak Velikonoční neděle - Hod boží velikonoční se slaví první neděli po prvním jarním úplňku.

3.2.1 Velikonoční období

Jak Šottnerová (2009, s. 31 - 38) uvádí, čas velikonočního půstu neboli čas odříkávání trvá čtyřicet dní. Celý půst začíná Popeleční středou a trvá do Božího hodu velikonočního, tedy Velikonoční neděle.

Od zahájení půstu má každá neděle zvláštní pojmenování, které většinou vyplývá z rituálů, které se v ten den konají. První postní nedělí se nazývá neděle černá neboli pučálková, následují prázdná, kýchavá nebo liščí, družebná, neděle smrtná a nakonec neděle květná. Asi nejvýznamnější obřady se konají na smrtnou neděli, která spadá čtrnáct dní před Velikonocemi. Tento den se koná rituál vynášení Smrti, zvyku, v němž se opět představuje v symbolických protikladech střet života a smrti. Tento zvyk symbolicky vyjadřuje konec vlády zimy a příchod životodárného jara. Vynášení smrti je

zvyk, který lze zařadit k jednomu z nejstarších u nás. V dřívějších dobách mládež a především svobodná děvčata, na zmíněnou smrtnou neděli zhotovila symbolickou figurínu nazvanou Smrt, Smrtka, Morena nebo Mařena. Potom, již s hotovou Mařenou, dívky obcházely po vesnici, a po obchůzce ji vynesly za vesnici, kde ji nejčastěji vhodily do tekoucí vody, která ji odnesla jako symbol překonání zimy. Smrti se spílalo, po vhození do vody se před ní ještě utíkalo. V protikladu k vynesení Smrti se v druhé části obřadu smrtné neděle do obce vnášelo léto, líto, létěčko nebo májíček.

Vavřínová (2006, s. 42) popisuje rituál následovně: s litem⁵ dívky obcházely vesnici, při čemž opisovaly kruh, do něhož následně nemohly vstoupit zlé síly. Obřadní obchůzkou, říkáním a zpěvem se symbolem života v rukou vykreslovaly chráněné teritorium pro příští plodné léto.

Rozdíl mezi Morenou a litem je následující: Morena je slaměná figura, oblečená do starých ženských šatů. Velmi často je životní velikosti a upevněná na tyči, aby byla již z dálky dobře vidět. Často je také nazdobená různými tretkami, např. náhrdelníky z vyfouklých vaječných skořápek. Oproti Moreně je líto skutečný zelený stromeček nebo živá ratolest. Často doplňkem líta byla panenka, oblečená v místním kroji. Na objektu nechyběla červená stužka, která jakožto barva krve, má obecnou symboliku života. (Vavřínová, 2006, s. 41, 71 – 72)

3.2.2 Pašijový týden

Poslední velikonoční týden postního období předznamenává vyvrcholení liturgického roku. Může být nazýván týdnem Pašijovým, Svatým, Tichým nebo Velikonočním. Jeho hlavním motivem jsou Pašije⁶ – evangelická zvěst o umučení Ježíše Krista. Nejznámější jsou pašije Matoušovy, jehož pasáže se dodnes v kostelech čtou nebo zpívají.

Všední dny pašijového týdne jsou nazvány: modré pondělí, žluté úterý a škaredá středa. V tyto dny se lidé připravují na oslavy k památce Ježíše Krista. Za dny sváteční jsou potom považovány: Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota, Hod boží velikonoční a Velikonoční pondělí.

⁵ Líto mělo symbolický význam - roznášení jara a obnoveného života.

⁶ Název pašije je odvozen z latinského slova Passio znamenající utrpení.

3.2.2.1 Všední dny pašijového týdne

V tyto dny se mnoho rituálů nedodrží, jak jsme již zmínili, jsou to především dny přípravné. V domácnostech se uklízí a všichni se připravují na následující oslavy. Říká se však, že na škaredou středu se lidé na sebe nesmějí „škaredit“, být nepříjemní nebo zlí, aby jim tento neblahý vlys nezůstal po celý příští rok.

3.2.2.2 Sváteční dny pašijového týdne

Zelený čtvrtek je počáteční den tzv. velikonočního třídení, kdy se odehrávají hlavní události velikonočních svátků. O zeleném čtvrtku se ve zvycích často objevuje motiv Jidášovi zrady. Zelený čtvrtek také přináší řadu pověr. Pečou se mazance, „beránek“ nebo jidášky⁷, které mají tvarem připomínat buďto hada – zrádce nebo provaz, jimž se zrádný Jidáš oběsil. Traduje se, že pokud sníš jidášek potřený medem, po celý rok se vyvaruješ hadího uštknutí i uřknutí lidskou zlobou. V tento den také bývá zvykem připravovat jídlo ze zelené zeleniny nebo bylin (špenát, mladá kopřiva apod.), aby byl člověk po celý rok zdravý. (Skopálová, 2007, str. 15)

Od Zeleného čtvrtku do Bílé soboty se konají chlapecké obchůzky odvozené z liturgie pašijového týdne, kdy přestaly zvonit zvony. Říká se, že zvony odletěly do Říma a zvonění zvonů nahrazují chlapci dřevěnými řehtačkami. Obchůzky se konají třikrát denně.

Velký pátek je pro křesťany nejvýznamnějším dnem Velikonoc. Velký pátek je dnem duchovního rozjímání, zpovědi a účasti na bohoslužbách s přijímáním Těla Páně. K tomuto dni se také váže mnoho pověrečných rituálů. Říká se, že pokud člověk za rozbřesku vyběhne do přírody a omyje se rosou nebo proudící vodou, bude po celý příští rok zdravý. Pokud máme finanční nesnáze, můžeme se pokusit najít poklad, neboť Velký pátek je prý jediným dnem v roce, kdy se otevírá země a vydává své poklady. Proto o Velkém pátku platí zákaz cokoliv dělat se zemí - okopávat, rýt, orat, sázet nebo sít. V lidové tradici má Velký pátek tři důležité časové body: chvíle před východem slunce, doba čtení nebo zpívání pašijí a hodina smrti Ježíše Krista. (Skopálová, 2007, s. 15)

⁷ Jidáše jsou upečené pletence a bochníky z těsta.

Bílá sobota je posledním postním dnem. V kostelech se pálí ratolesti z Květné neděle, z nichž se získává svatý popel. Tento den se také znovu rozezní všechny zvony, před kostelem se rozhoří oheň a slaví se vzkříšení Ježíše Krista.

Boží hod Velikonoční je dnem, kdy lidé chodili (a věřící doposud chodí) do kostela a nosili sebou pokrm, často vajíčko, které kněz po skončení mše vysvětil. Po příchodu domů se pokrm rozdělil mezi všechny obyvatele statku, a to i mezi zvířata. *„Podle pověry má být svěcené vajíčko rozděleno mezi všechny členy rodiny, prý se tak zajistí soudržnost. Nikdo neodejde z domu, nezemře, a pokud by přeci jen z jakýchkoliv důvodů zabloudil, vzpomene si, s kým jedl velikonoční vajíčko a vrátí se domů“.* (Skopálová, 2007, s. 16)

Velikonoční pondělí neboli Pomlázka je dnem, kdy se lidová tradice vrací k projevům jarního veselí, symbolice radosti a proudícího života, protože už odezněly vážné náboženské svátky. V pondělí chodí chlapci mrskat děvčata, prý proto, aby „nezprašivěla“. Chlapci však musí dívky při mrskutu zazpívat kolední píseň nebo zarecitovat báseň. Dívky mají pro chlapce přichystané nabarvené či jinak nazdobené vajíčko, stuhu a také nějaké občerstvení. Večer se koná zábava, protože děvčata se musí řádně vytančit, aby ten „mrskut“⁸ tolik nebolel. Koledování je projevem mládí, obrození přírody, navazuje na dávné pohanské oslavy příchodu jara.

V mnoha místech na Slovácku je zvykem, že chlapci mohou dívky vymrskat pouze do pravého poledne, po poledni je tomu naopak a dívky mohou chlapcům mrskut oplatit. Většinou je ale polévají vodou, posypávají mouku nebo jim provádí jiná alotria. Pomlázka je jeden z rituálů, který se velmi dodržuje, jak na vesnici, tak ve městě.

3.3 LETNICE

Svátky letního slunovratu, lidově zvané letnice, se v průběhu vývoje propojily s křesťanskými Svatodušními svátky. Jak uvádí Vavřínová (2006, s. 98 - 105) datum těchto svátků je pohyblivé a vypočítává se podle Velikonoc. Svatodušní svátky se slaví 50 dní po Velikonocích, obsahově i myšlenkově na ně navazují, v podstatě jsou jejich vyvrcholením. Letnice mohou připadnout na období mezi 10. květnem a 13. červnem. V lidovém prostředí je toto období spojeno s oslavami panenské čistoty, mládenecké síly a dovednosti, s očištěním studánek, průvody královniček a jízdami králů.

⁸ Mrskut neboli pomlázka. Pojem užívaný především na vesnicích.

3.3.1 Průběh svátků

Letnice se většinou konají od soboty do pondělí, z čehož sobota a neděle se nesou v křesťanském duchu. Pondělí je potom věnováno lidovým obyčejům, ve kterých jsou v hlavních rolích především děti a mládež.

Svatodušní sobota, první sváteční den, který je především dnem přípravným. V domech se uklízí a krášlí se zelenými ratolestmi lípy a květinami. Za okna se zastrkují zelené větvičky.

Boží hod svatodušní, neděle, je dnem vyvrcholení křesťanských oslav. „*Tento den má ráz církevních oslav. V kostelech byly růžemi vyzdobené oltáře, konají se slavnostní mše, svěť se křestní voda a provádí se křest*“. (Šottnerová, 2009, s. 64)

Svatodušní pondělí je dnem, kdy již hlavním křesťanským oslavám „odzvnilo“. V tento den se praktikují různé lidové obyčeje. Mezi nejrozšířenější zvyky patří přestrojení omladiny za krále a královnu, a za asistence družiny vyjednat jejich svatbu. K pohoštění se tradičně peklo pečivo, převážně koláče, nebo tzv. kosmatice.⁹

3.3.2 Otevírání studánek

Otevírání studánek je rituál, který často předchází slavnosti Královniček. Rituál slouží k uctění životodárné síly vody a zároveň dívčí čistoty. Obřad mohou vykonávat jen dívky „zachovalé“. K tomuto účelu jsou vybírána skutečně malá děvčátka, ve věku sedmi až devíti let. Děvčátka se bohatě nazdobí květinami a věnci, a v průvodu obcházejí studánky. Dívky zkontrolují pramen, očistí ho a studánku ověncí květinami. Poté jedna z nich nabere vodu do džbánu a pak ji obřadně vylévá do všech světových stran, kromě severu, a při tom pronáší zaříkání k vodě, aby byla čistá a bylo jí vždy dostatek. (Šottnerová, 2009, str. 67)

3.3.3 Královničky

Obchůzka královniček patří k jarním zvykům, které jsou spojeny se zpěvem a tancem. Je to prastarý jarní obřad spojený s vítáním jara, uctíváním slunce, vody

⁹ Buchta obalená v rozšlehaném vejci a usmažená v tuku.

a znovu rozkvetlé přírody. Obchůzka královniček je záležitostí děvčat od sedmi let až po dospělá děvčata. Skupinka děvčat tvoří družinu své královně. Královnou je většinou ta dívka, která je nejmladší. Představitelka královny je bohatě nazdobená, na hlavě má korunku, je však bosá. Ostatní děvčata jsou nazdobená pentlemi, květy a na hlavě mají věnce. Královna se pohybuje pod baldachýnem z velkého tureckého šátku, který je přivázán k tyčkám. Vedle královny kráčí jedna nebo dvě družičky s košíky na koledu. Královnička s průvodem obchází vesnici, zpívají královské koledy a vybírají drobné dary. Po skončení obchůzky královna předá korunku své nástupkyni. Poté následuje hostina, která je nachystána z darů, které si dívky vykoledovaly. (Šottnerová, 2009, s. 68)

3.3.4 Králové

Chlapecké slavnosti se nazývají honění krále. Král, zvolený svými vrstevníky, získává prostřednictvím obřadu vládu následující rok. Musí si však své postavení obhájit. Hlavními body obřadu jsou soutěžení, představování chlapecké síly, vtipu a obratnosti. V některých oblastech se honění krále rozšířilo na honosnější záležitost – jízdu králů.

3.3.5 Jízda králů

Do poloviny třicátých let 20. století se jízda králů konala pravidelně skoro v každé větší obci na jižní Moravě. V dnešní době se jízda králů koná už jen v několika málo lokalitách. V současnosti je jízda králů nominovaná na Seznam památek UNESCO a to z důvodu výjimečnosti tohoto zvyku, jakožto jedinečného svědectví žijící kulturní tradice na území České republiky. Tato tradice se udržuje například v Hluku, Vlčnově, Kunovicích, Kyjově nebo v Hroznové Lhotě. Jízda králů se většinou koná na Boží hod svatodušní nebo na Svatodušní pondělí.

3.3.5.1 Průběh jízdy králů

Jízda králů i hra na krále mají charakter obyčejových jednání. Konají se v ustáleném termínu, mají stabilní průběh a jsou záležitostí celého vesnického

kolektivu. Napomáhají upevňovat vztahy mezi mladou a starší generací, stmelují obyvatele vesnice v jeden celek.

Jízdu králů provádějí vždy již plnoletí chlapci. Každý z nich může jet jako člen královské družiny, pouze jednou v životě. Králem může být pouze malý chlapec, ve věku mezi desíti a dvanácti lety, který je převlečený do dívčího kroje. Při jízdě jede s králem jeho tělesná stráž, která je oblečena v ženském kroji stejně jako on.

Celá družina projíždí, na nazdobených koních, vesnicí, až se zastaví na předem určeném místě, nejčastěji na náměstí. Pokud však po cestě družinu přepadne konkurenční družina, nesmí se král bránit a jeho vesnice ho musí drazé vykoupit.

Pokud však král dojede na předem určené místo, jezdci – provolávači¹⁰ začnou pronášet k domácím i divákům krátké veršované provolání.

Úryvek z provolávání (Pavlicová, 2007, s. 139 – 145):

*„Hýlom, hýlom, počúvajte,
horní, dolní, domácí i přesporní,
co vám budu povídat
v tomto slavnostním dni:
Před týmto domem sa koníček pode mnú točí,
že tá vaša céra má pěkné černé oči.
Hýlom, hýlom!“*

3.3.5.2 Historie jízdy králů

Vznik tohoto rituálu není úplně jasný. K historii jízdy králů se váže několik pověstí a legend. Jedna z pověstí hovoří o tom, že zvyk je lidovou obdobou středověkých rytířských her a vznikl ze slavnostních průvodů konaných při rytířských turnajích. Další výklady o jeho původu vycházejí z předpokladu, že se koná na památku honění, pronásledování krále. Vavřínová (2006, s. 103 – 105) se přiklání k legendě, ve které král Václav IV. utekl ze zajetí v přestrojení do ženských šatů. Aby ho stráž,

¹⁰ Provolávači mají při jízdě králů výjimečné postavení. Jsou to zprostředkovatelé komunikace mezi aktivními účastníky obřadu a obecnostem. Uvádají slovní formu obřadní mluvě královských obchůzek a objížděk. Jsou mluvčími mládeže jako hlavního iniciátora svatodušních slavností.

která ho hlídala, nepoznala po hlase, musel král po celou dobu mlčet - proto má král při jízdě v ústech růži a je oblečen do ženských šatů.

3.4 DOBA ŽNÍ

V dřívějších dobách bylo léto obdobím největšího pracovního nasazení. Nejprve se muselo sklídit všechno obilí a teprve potom se vše mohlo pořádně oslavit. Jediné rozptýlení a polevení z práce v letních měsících přišlo v době, kdy se konala pouť. Největší nával práce pro lid nastal v době, kdy bylo obilí zralé, a mohli začít žně - hlavní bod sedláckova celoročního úsilí. Žně začínají v různou dobu, podle geografické polohy oblasti – nejčastěji však v červenci.

Těmto obyčejům se věnována zvýšená pozornost, především z toho důvodu, že většina vesnic na jižní Moravě tyto folklórní obyčeje oslavuje.

3.4.1 Dožínky

Dožínky, obžínky nebo dožatá. Tak se nejčastěji nazývaly krátké slavnosti, konané na zdárné ukončení žní. Žně jsou bezpochyby hlavním bodem sklizně. Sklizeň a zvyklosti s ní spojené se týkaly řady dalších okruhů hospodářské činnosti venkova. Na Moravě se dožínky nazývají „malé hody“. V oblasti obyčejů je po dožínkách bezpochyby nejvýraznější vinobraní.

V minulosti se držel rituál, že než se poslední snop svezl do stodoly, pořádně se nazdobil. Ženci na poli vybrali mezi pomocnicemi žňovou nevěstu, mladou hezkou děvečku, kterou vyšňořili od hlavy až k patě polním kvítím, na hlavu jí dali věnec klasů a do ruky kytku nebo častěji dožínkový věnec¹¹. Dívka popřála hospodáři a selce všechno dobré, poděkovala jménem všech najatých ženců za poskytnutou pracovní příležitost a vyslovila naději, že je napřesrok zase pozvou na žně. Pak obřadně předala hospodáři věnec, někdy podarovala i hospodyni kytkou klasů. Hospodář pohostil všechny pomocníky polévkou, bílým chlebem, ale hlavně buchtami a vdolky. (Skopálová, 2007, str. 88)

¹¹ Žňový věnec byl nejdůležitějším atributem tohoto průvodu. Ženci ho uvili ze všech druhů obilí, které se danému hospodáři na poli urodilo.

3.4.2 Vinobraní

Sklizeň vinné révy a následné oslavy se do osobité formy vyvinuli především na jižní Moravě, kde má samotné pěstování vína nejen mnoholetou, ale především nepřerušenou tradici. K obřadu patří samotná sklizeň, propojená s prvním lisováním vína, ochutnáváním, pitím burčáku a samozřejmě s taneční zábavou. K vinobraní na jižní Moravě, především na Slovácku, patří nejen víno, ale i atmosféra krojů, zpěvu, muziky a tance Slováckého verbuňku.

K vinobraní patří řada hospodářských zvyklostí, někdy povýšených na rituál. Motlová (2010, s. 163 – 165) například uvádí, že při ukončení sklizně vinné révy se dodržuje tento zvyk: sběrači hroznů na špalek navěsí poslední kusy révy, které na vinici seberou. Průvod, který doprovází poslední hrozny do kvasírny, vede vinař vezoucí trakař s hromadou hroznů. Další ze zvyků je například „zarážení hory“, což je označení vinice s uzrálým vínem před sklizní, jako výstraha pro zákaz vstupu.

3.5 HODY

Hody se slaví jako křesťanský svátek i jako poděkování za dobré žně. Tato slavnost se na Moravě nazývá hody, v Čechách posvícení a na Valašsku krmáš. Hody jsou nejvýznamnějším svátkem v mnoha národopisných oblastech, zvláště na Moravě, kde má slavnost z hlediska zvyků závažnější charakter, protože je s ní spojena řada tradic, jinde již nekonaných. Tato slavnost začíná vždy v nejbližší neděli k výročnímu dni svěťce, kterému je zasvěcený farní kostel nebo místní kaple. Je to událost významná jak pro obec, tak pro rodinu a jejich blízké i vzdálené příbuzenstvo. Hody se nejčastěji slaví svatomartinské, svatováclavské, havelské, ale také zasvěcené sv. Vavřinci, sv. Michaelovi a jiným světcům. Hody mají v řadě lokalit dlouholetou tradici, nepřerušenou již několik století.

Centrem pozornosti jsou obřady spojené s mladou generací. S velkou slávou se do funkce uvádějí předáci svobodné chasy - stárkové a starky. Ti budou „vládnout“ celý následující rok. Hody mají mnoho atributů, mezi které patří máje, hodové právo,

hodový věnec, fedro¹², obřadní oděv a především vůdčí osobnosti zúčastněné mládeže – stárce a stárky.“

3.5.1 Čas hodů

Hody se mohou konat od léta až do pozdního podzimu. Hody mají tradici ustanovené datum. Například v Kloboukách u Brna se hody slavily jako hody císařské, na svatého Václava. Před několika lety se ale hody přesunuly na druhý srpnový týden a zvolily tak název vavřínecké, podle patrona místního kostela, sv. Vavřince. V dnešní době se hody konají dva dny, většinou v sobotu a neděli, pátek je potom dnem přípravným. K hodům patří celá škála úkolů - od přípravy domu a obce až po závěrečnou hodovou zábavu. Příprava na hody je vedle běžného pečení, úklidu a přijetí hostů, také spojena s chystáním kroje, především pokud jdou z domu stárky nebo děvčata vůbec. Samotné slavnosti potom předcházejí důležité události jako je například volba stárků a sklepníků, samotné stavění májy a jiné.

3.5.2 Máj

V Čechách se máj staví o filipojakubské noci, na Moravě se staví později, a to v létě o Svatodušních svátcích nebo o hodech. Máj¹³, pod kterou se odehrávají různé zvyky a zábavy, tančí se pod ní a hraje, stojí uprostřed návsi. Dále staví chlapci mnoho malých soukromých „májíček“, pro svou dívku.

Máj je rovný strom, který je vysoký až několik desítek metrů. Většinou se jedná o břízu, borovici, smrk či jedli, u kterých se nechává zelený vršek. Kmen je oloupán, někdy bývá kůra hadovitě vyřezána. Pod zelený vršek se zavěsí mohutný věnec vyrobený z větví, který je zdoben pentlemi, stuhami, barevnými šátky, různými ozdobami z papíru, marcipánem, klobáskami či lahvičkami kořalky. Dříve mládenci soutěžili ve šplhu a na vrcholu je čekala odměna. (Šottnerová, 2009, s. 58 - 59)

Tradiční hodovní májka je již od minulosti vizitkou hodů, ale především vesnice. Přespolní se s místními dohadují, kdo má máju vyšší a hezčí. Máje bylo třeba bedlivě hlídat, protože přespolní neznají lepší zábavu, než se v noci potají přikrást k májce,

¹² Fedro je znakem stárka. V jižní části Hanáckého Slovácka je to hůlka dlouhá asi 70 cm, která je na konci ozdobená třásněmi. V části severní má fedro podobu jakési zástěry a stárek má jeden jeho konec připnutý k opasku a druhý konec přidržuje rukou.

¹³ Máj nebo májka řečeno hanácko-slováckým nářečím.

podříznout ji a odnést. Avšak to by byla pro vesnici nepředstavitelná potupa. Stavění májek a celá zábava kolem má veskrze společenský charakter.

Zvyk stavění máje pravděpodobně pochází z 16. století a do dnešní doby prošel řadou změn. Nejstarší zprávou o stavění májů u nás je asi popis jihočeského autora Jana Mitotického, z roku 1579: *„Téhož času mládenci do vsi celé stromoví smrkové neb sosnové vnášejí, kteréž z dřlu oklestíce, vrchní ratolesti zrcadly, sklenicemi, věnci a plíšky zlata věncového blyštícími se ozdobují a strom ten do země vetknouce, přes celé léto tak ho státi nechávají.“*

3.5.3 Volení stárků a stárek

Volení stárků se koná zhruba šest týdnů před hody, když se mužská část chasy sejde v některém místním pohostinství. Zde probíhá rituál, který už se několik let nemění. Loňský první stárek navrhne někoho z chasy na místo prvního stárka pro nastávající hody a pak chasa hlasuje. Když je stárek zvolen, musí povinně vypít půl litru vína tzv. „na ex“. Při pití vína stárek zpívá, ostatní stárci ho zvedají a potom se k němu přidají. A tak to pokračuje do té doby, než jsou zvoleni všichni tři stárci. Volení sklepníka probíhá obdobně, pije však „na ex“ 3dl vína a to vzhůru nohama. Další, neméně důležitý úkol, který stárky a sklepníka čeká, je najít si k sobě partnerku na hody, tj. budoucí stárku či sklepnici. Pokud se najdou dívky, které jsou ochotny absolvovat hody se vším všudy, zbývá jen požádat jejich rodiče o svolení. Páry jsou představeny veřejnosti na zahrávkách¹⁴ hodů.

3.5.4 První hodovní den

Stárci a chasa se scházejí na náměstí, kde při bohatém občerstvení zvou kolemjdoucí na hody. Poté vytvoří průvod, který pokračuje od náměstí do dalších ulic a zastavuje se skoro u každého domu. U těch domů, ve kterých se hodovní zvyky opravdu poctivě dodržují, je vždy zastávka stárků delší, tančí se, zpívá a zavdává. Sobotní zvaní stárků na hody je časově zdlouhavé. Obchůzka mnohdy končí k večeru a zbývá jen velmi málo času na pozdní oběd. Po občerstvení stárci odchází ke svým partnerkám. Pokud je vše tak, jak má být, děvčata jsou nastrojená, může se vyrazit na

¹⁴ Záhravky hodů se konají většinou měsíc před hody a jsou zde poprvé představeny stárci se stárkami.

večerní zábavu, která začíná kolem deváté hodiny. Příchod do hodovního sálu je slavnostní, doprovází ho marš a čestné kolo. Následuje kolo stárků a starek, při němž jsou postupně zvedáni stárce od prvního až po třetího. Stárka přidržuje chasa za nohy, stárka je zvedána vkleče na židli. Stárka se stárkem si připijí a políbí se. Čtvrtý stárek neboli sklepník je zvedán naopak hlavou dolů. Po hlavním stárkovském sólu se do hodového veselí mohou zapojit už všichni. Každá pauza mezi tancem je vyplněna lidovými písněmi, které se zpívají pod májí. Během večera stárce vyhlašují sóla pro různé kategorie. Nejznámější jsou věnovány ženáčům, přespolečným, místním, bývalým stárkům aj. Veselice se často konají až do časných ranních hodin.

3.5.5 Druhý hodovní den

Neděle je ve většině míst Hanáckého Slovácka dnem vyvrcholení hodů. V rytmu marše odcházejí stárce se stárkami na radnici poděkovat panu starostovi za organizování hodů. Dalším důležitým místem je, podle tradice, návštěva fary. Poté se průvod vydá k domům, odkud pocházejí stárce nebo stárky, a ve kterých je pro ně připraveno bohaté občerstvení. Pro stárky je připravena výslužka - nazdobená sklenice s vínem nebo burčákem, kterou chasa vozí na opentleném vozíku. V rodinách, kde ctí tradice, je většinou připravena velká hostina. Když muzika a chasa poobědvají, scházejí se u první stárky. Následuje slavnostní průvod přes město k máji.

V neděli je obchůzka mnohem kratší než v sobotu, končí obvykle v brzkých odpoledních hodinách. Účast návštěvníků je tento den nejpočetnější, přicházejí totiž také rodiny s dětmi, které se těší na zábavu pod májou a dospělí na tradiční zavádku. Překrásnou kulisou nedělního odpoledne jsou slavnostní kroje. Stárce mají připnutá fedra, stárky oblečené sváteční brokátové sukně.

3.5.6 Odehrávky hodů

V druhé dekádě měsíce srpna, po tradičních Svatovavříneckých hodech se v Kloboukách u Brna konají *odehrávky*¹⁵ hodů. Na odehrávky se stárce a chasa loučí s letošní hodovou sezónou a připíjejí si na další úspěšné ročníky.

¹⁵ Odehrávky jinak také zvané hodky se konají se 14 dní po hodech a zakončují na Moravském Slovácku hodovou sezónou.

3.6 SVÁTEČNÍ TANCE

Mezi nejtypičtější slovácké taneční projevy patří tance obřadní, mužské skoky a tance točivé. K obřadním tancům potom náleží Slovácký verbuňk, zavádka, hošije, sedlácká nebo vrtěná.

3.6.1 Párové tance

Točivé slovácké tance jsou nejcharakterističtějším slováckým tanečním projevem v párovém tanci. Mezi nejvýznamnější tance patří například sedlácká nebo zavádka, která je tančena o hodech pod májou.

Sedlácká je základním představitelem slováckého typu tance párového, je typ tance „točivého“, na Slovácku všeobecně nazvaný „sedlácká“. Zdenka Jelínková (1954, s. 22 – 37) popisuje tanec sedláckou jako volnou komposicí tanečních figur a obrátů. Před tancem se chlapci navzájem uchopí kolem krku nebo pasu a jdou volným krokem před muziku. Před muzikou se chlapci zastaví v půlkruhu a poté začnou tančit. Jakmile chlapci třikrát zadupou v rytmu nebo zatleskají, je to znamení pro děvčata, že chlapci jsou připraveni k tanci. Poté se děvčata společně či každá zvlášť vydají ke svým tanečníkům a začnou společně „viřit.“ Dvojice tančí ve volném rozestupu před muzikou, děvče po pravici chlapce.

Zavádka je originální obřadní hodový tanec, kterým se zavádějí nejprve jednotlivé stárky a pak i ostatní děvčata do tance pod májí. Na počátku obřadu stojí děvčata na jedné straně máje v čele se svými stárkami. Proti nim na druhé straně máje stojí chlapci se stárky v čele. Stárci drží levou rukou horní cíp fedra. Druhý cíp mají připnutý k pravému boku, takže fedro mají před sebou jako zástěru.

V Kloboukách u Brna začíná zavádka takto: první stárek obejde jednou kolem máje. Poté se stárek pokloní své starce, chytanou se za ruce a stejným způsobem obcházejí kruh spolu. Po něm činí totéž stárek druhý, po něm třetí a čtvrtý. Jakmile jsou všechny stárky takto zavedeny, začne hrát hudba a páry začnou tančit valčík. (Jelínková, 1955, s. 5 – 8)

3.6.2 Mužské tance

Mezi nejvýznamnější mužské tance patří nepochybně Slovácký verbuňk. Traduje se, že slovácký verbuňk se nedá naučit, že se s talentem pro verbuňk chlapci musí narodit. Potom určitě nesmíme zapomenout jmenovat tance fašank, tančený především o masopustu, a hošije.

Hošije, jak Jelínková (1967 s. 10 – 14) uvádí, je tanec, který se nejčastěji tančí o hodech. Průběh tance popisuje následovně: později k večeru se chlapci domluví na hošije a stárek zvolá: „Hošije, chlapci“ nebo „Kolečko“. Na tento povel začne hrát muzika tzv. intrádu k hošijím, při již vytvoří chlapci před muzikou půlkruh. Jeden z hochů vykřikne: „Hoš, starší.“ Nejstarší stárek vystoupí vpřed do středu půlkruhu. Za holínkou má zastrčen předek.¹⁶ Stárek zazpívá píseň k hošijím, kterou muzika opakuje. Stárek při zpěvu písni vyskakuje, ke konci písni také cifruje. Jakmile stárek docifruje, předá předek některému ze stárků. Takto určený hoch jde před muziku a tanec opakuje. Takto se v tanci vystřídají všichni chlapci. Hošije má obdobu ve „skočné“ na Hustopečsku a na Horňácku v „tanci do skoku“.

3.6.3 Slovácký verbuňk

Slováckému verbuňku budeme věnovat větší pozornost a to z toho důvodu, že se 25. listopadu 2005 stal první nemateriální památkou České republiky a zařadil se mezi 90 vyhlášených fenoménů z celého světa.

Odůvodněnost kandidatury slováckého verbuňku na Seznam UNESCO je jeho výjimečná hodnota pro konkrétní komunitu a udržení kulturní rozmanitosti. Veřejností je tento tanec vnímán jako respektovaný a prestižní projev mužské části populace a je nezbytnou součástí tradičních slavností a zvyků. Je považován za jeden z charakteristických znaků Slovácka vůbec. Jde tedy o ojedinělý tanec vzácné estetické a historické hodnoty a pro příslušnou společenskou komunitu je tento tanec charakteristický. (Blahůšek a kol., 2006, s. 9 – 10)

Tančení slováckého verbuňku se pojí se zvykoslovnými a obřadovými aktivitami. Slovácký verbuňk má také nezastupitelnou roli při zábavné a obřadné prezentaci všech věkových kategorií mužské části populace. Dále se verbuňk tančí při

¹⁶ Dřívko v podobě jakési plácačky, ozdobené stužkami.

masopustních tanečních zábavách, na svatbách, při vinobraní, dožínkách a všude, kde je k tanci společenská příležitost.

Charakter tanečního projevu. Zdenka Jelínková (1991, s. 1 - 6) zařazuje slovácký verbuňk mezi mužské tance skočného charakteru. Uplatňují se při něm individuální předpoklady, obratnost a mrštnost, elegantní pohyby a výjimečnost slavnostního kroje. Tento mužský tanec může být tančen sólově, ve dvojicích či ve skupinách a to buď ve volné či vázané formě. Ačkoliv se tančí převážně hromadně, každý z tanečníků přitom tančí sám za sebe, s výrazem své regionální a místní příslušnosti, své povahy a individuálního tanečního umění. Volná pohybová kompozice se skládá z prvků poskočných a skočných, které jsou doprovázeny pohyby nohou, paží, prokládaných dřepů, náklepů, podupů, srážením chodidel v letu, potlesky atd.

Verbuňk má obvykle tři částí: předzpěv, při němž se již začíná pohybový projev, taneční část pomalého či středního tempa a taneční část rychlou.

Tanečník Slováckého verbuňku. Podle Kosa a Strusky (1953, s. 7 - 10) slovácký verbuňk pojí tři základní složky: zpěv, pohyb a hudba. Taneční projev chlapce ovlivňují jednak podmínky vnější - oděv, obuv, prostředí, hudební doprovod a jednak podmínky vnitřní - psychický stav, pohybové a improvizací schopnosti, věk a zkušenosti tanečníka. Verbuňk je individuální záležitostí každého tanečníka, vyjadřuje jeho duševní i fyzický stav, hrdost, životní energii, sílu, radost a mužství. Dokonalé provádění verbuňku je ukazatelem tanečnických schopností a talentu. Příprava na tanec vyžaduje znalost vědomostí národopisných a geografických, taneční či hudební průpravu. Tanečník verbuňku musí ovládat několik dovedností, jedině jejich vzájemným propojením a uplatněním lze dosáhnout správného výsledku. První z nich je zpěv a jeho intonační čistota, je nutné zvládat dialekt a umět jej využívat, dále se předpokládá dobrá znalost repertoáru písní, textu i melodie, které se při tanci používají.

Regionální taneční styly verbuňku. Individuální projev tanečníka se podřizuje určitému regionálnímu tanečnímu stylu, čímž se rozumí různé konkrétní pohybové provedení jednoho a téhož základního kroku. Taneční prvky jako jsou přeskoky,

výskoky, příklepy, podupy, potlesky atd. jsou z větší části totožné, ale liší se právě intenzitou, vedením nohou a rukou, četností výskytu či držením těla při tanci.

Zdenka Jelínková (1991, s. 7 – 24) rozeznává 6 regionálních typů verbuňku podle lokality výskytu:

- Strážnický verbuňk - z okolí města Strážnice.
- Kyjovský verbuňk - z okolí města Kyjova.
- Hanákoslovácký verbuňk - z okolí měst Hustopeče a Ždánice.
- Hornácký verbuňk - z okolí Velké nad Veličkou.
- Uherskohradištský verbuňk - z okolí Uherského Hradiště a Uherského Brodu.
- Podlužácký verbuňk - z okolí Břeclavi.

3.7 ADVENT

Křesťanský advent začíná koncem listopadu, většinou v neděli po svátku sv. Kateřiny. Advent¹⁷, vyjadřuje očekávání příchodu Spasitele, narození Ježíše Krista. Advent trvá čtyři týdny, hlavní vánoční svátky však trvají jen několik dní. Na čtyři adventní neděle – železnou, bronzovou, stříbrnou a zlatou, by měla rodina být pohromadě a společně zapálit svíčku na adventním věnci.

Advent je také dobou chystání se na vánoční hody. Advent je období, ve kterém člověk má žít v odříkání, v ztišení, v rozjímání a také se věnovat očištění duše i těla. K tomu slouží čtyřtýdenní půst, předcházející vánočnímu, novoročnímu a pak i masopustnímu hodování.

3.7.1 Svátky svatých

V průběhu adventu mají svátek někteří svatí, např. sv. Ondřej (30. listopad), sv. Barbora (4. prosinec), sv. Mikuláš (6. prosinec) a sv. Lucie (13. prosinec).

Svatý Ondřej je považován za mocného ochránce před zlými silami a zároveň je patronem všech zamilovaných a snoubenců. Poslední listopadový den bývá zasvěcen věštбám a hádáním, kdy bude svatba, kdo bude ženichem či kam se dívka provdá. Jedním z pokusů o nahlédnutí do budoucnosti bylo lití olovo, které se dnes v mnoha rodinách provádí ve Štědrý den. (Šottnerová, 2009, s. 108 – 109)

¹⁷ Z latinského slova adventu znamenající příchod.

Svatá Barbora započiná sled adventních obchůzek. Všechny obchůzkové postavy měli dvojí roli, trestat i obdarovat podle zásluh. Barborky byly dívky zahalené do dlouhých bílých šatů (spodniček či prostěradel) a s rozčuchanými vlasy přes obličej, který měly bíle pomalovaný. Na hlavě měly zelený věneček jako symbol panenství, v jedné ruce nosily košík s pamlsky pro děti a v druhé březovou metličku. Chodily a občas ještě chodí v podvečer svého svátku a nabádají děti k poslušnosti. (Herynek, 2005, s. 13) Nejznámější pověrou v tento den je řezání větviček, kterým se říká „barborky“. Zvyk praktikují svobodné dívky, které se chtějí dovědět, jestli se do roku provdají. Jestli větvička na Štědrý den rozkvetne, může se v příštím roce chystat svatba.

Svatý Mikuláš je patronem a ochráncem dětí, nazývaný bývá též svatý. Šestého prosince navštěvuje domácnosti, doprovázen andělem a čertem. Zatímco Mikuláš je vždy jen jeden, andělů a především čertů může být několik. Družina chodí dům od domu, nebo tam, kde je domluvená. Mikuláš dětem naděluje za předříkání básničky sladkosti. Ty děti, které jsou zlobivé, trochu postraší a donutí je slíbit, že příští rok budou hodnější.

Svatá Lucie je patronkou přadlen a na její svátek je proto zakázáno příst a drát peří. Podle Langhammerové (2004, s. 267 - 269) dříve v tento den bývalo zvykem, že obchůzku držely ženy nebo dívky. Nejčastěji byly „Lucky“ oděny do bílých plachet a na obličejích měly strašidelnou masku. Chodily kontrolovat hospodyně, jak pečlivě mají uklizeno. V ruce držely peroutky z husích brk, kterými vymetaly prach, ale i všechno zlé. V dnešní době si ženy převlečené za „Lucky“ tropí legraci z mužů. Číhají na ně nebo je přímo přepadávají, lechtají, šťouchají do nich vařečkami, mažou je hořčicí či na ně sypou mouku. Takhle řídit však mohou jen do chvíle, než hodiny odbijí půlnoc.

3.7.2 Vánoční svátky

Vánoce u nás patří k neoblíbenějším a také nejvýznamnějším občanským svátkům v roce. Vánoce jsou svátky míru a pokoje, věřící také ohlašují a oslavují příchod Spasitele. Vánoce se slaví od 24. prosince do první neděle po 6. lednu. Přípravu na samotné Vánoce představuje advent, což je to období čtyř týdnů před Vánocemi. První adventní neděle připadá na datum mezi 27. listopadem a 3. prosincem. Čtyři adventní neděle bývají označovány postupně jako železná, bronzová, stříbrná a zlatá. Základem křesťanských vánoc je biblický příběh o zrození Spasitele Ježíše Krista a oslava této události.

3.7.2.1 Průběh svátků

Přes všechny zásahy, které vnesla moderní doba, zůstávají tyto dny stále svátky pokoje a míru. Lidé mají v tomto období k sobě nějak blíž, touží být spolu a prožívat chvíle rodinné pohody. Více vzpomínají na své blízké, kteří už odešli z tohoto světa. Navštěvují jejich hroby a zapalují na nich svíčky a pokládají květiny na jejich památku. K Vánocům se pojí nejrůznější tradice a symboly, ale také rituály, při čemž většina z nich probíhá právě na štědrý večer. K nejznámějším symbolům patří vánoční stromek, vánoční ozdoby, Betlém, vánoční dárky, které nosí Ježíšek či vánoční cukroví. Mezi nejznámější rituály můžeme považovat zdobení vánočního stromečku, lití olova, házení pantoflem, pouštění lodiček, rozkrajování jablíček aj.

Štědrý večer se ve většině zemí, nikterak jinak je tomu u nás, považuje za vrchol vánočních svátků. S rozbřeskem první hvězdy rodina obvykle zasedá ke štědrovečerní večeři. Tradičním pokrmem se stal smažený kapr a bramborový salát. Polévka bývá rybová nebo čočková. Často se dává pod talíř rybí šupina, kterou si dotyčný má dát do peněženky, aby se mu po celý rok množily peníze. Některé z těchto tradic pocházejí již z předkřesťanských dob a souvisí s oslavou slunovratu, který na tyto dny též připadá. Věřící lidé chodí na Půlnoční mši svatou.

První svátek vánoční (Boží hod vánoční) byl dříve považován za jeden z nejdůležitějších dnů vánočního času. Lidé trávili a stále tráví celý dne ve společnosti nejbližší rodiny či přátel. Vzájemně se navštěvují a obdarovávají se dárky, navzájem ochutnávají vánoční cukroví či popíjí třeba vánoční punč. Tradiční snídání je v mnoha rodinách vánočka s vánočním čajem.

Druhý svátek vánoční je obecně nazývaný „koleda“. Na Svatého Štěpána se navzájem navštěvují přátelé, přejí si a zpívají.

Silvestr je posledním dnem v roce. Poslední večer v roce většina lidí tráví čas ve společnosti přátel, na různých zábavách a večírcích. Na přelomu starého a nového roku hodnotíme ten uplynulý, ale s nadějami nebo i obavami očekáváme, co nám přinese ten příchozí. O půlnoci bývá dobrým zvykem si s přáteli popřát všechno nejlepší do nového roku, hodně štěstí, zdraví a úspěchů.

Tři králové ukončují vánoční čas. V tento den se konají tříkrálové kolední obchůzky, které jsou výhradně chlapeckou záležitostí. Chlapci si opatří královské ustrojení a na hlavu si vyrobí koruny, které opatří královskými iniciály. V čele kráčí Kašpar nesoucí pozlacenou hvězdu. Melichar za ním mává nádobkou s doutnajícím

kadidlem a černý Baltazar jde jako poslední s košíkem na kolední dary. U každých dveří zazpívají známou koledu: „*My tři králové jdeme k vám, štěstí zdraví vinšujeme vám. Štěstí, zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka*“ a křídou na dveře napíší své iniciály K+M+B a příslušný letopočet. Tento obřad má zajistit ochranu domu a především jeho majitelů ode všeho zlého. (Herynek, 2005, s. 41)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V této části bakalářské práce si přiblížíme, proč je folklór a jeho zachování důležité, a také jak ho lidé, především současná děti a mládež vnímají.

4. VÝZNAM FOLKLÓRU PRO SPOLEČNOST

Folklór představuje významnou kulturní hodnotu v životě národa i ve výchově mladé generace. Podstatou je předávání kulturních tradic, obyčejů a informací z generace na generaci. Dříve tento proces probíhal především v rodinném společenství, avšak v dnešní době už se neklade na rodinné společenství takový důraz jako dříve, proto jsou to především výchovné kroužky, sdružení a škola kdo vychovává a předává obyčeje a tradice. Do tohoto procesu se zapojují také dětská literatura, kulturní instituce a hromadné sdělovací prostředky. Jejich posláním je přispívat k tomu, aby se lidové umění a tradice stali součástí našeho dnešního všedního života. „*V procesu předávání tradice získávají nový společenský smysl, tvoří novou filozofii životních skupin a mají vliv na světový názor jednotlivce. Člověk vnímá svět prostřednictvím kulturního prostředí, v němž vyrůstá, které ho formuluje.*“ (Simonides, 2008, str. 78)

Folklór je důležitým pojítkem mezi generacemi a také plní významnou komunikační funkci v procesu vzájemného poznávání, obohacování a sjednocování všech sociálních skupin. Ve folkloristice je komunikace vymezena jednak kvantitativně, což je předávání informací mezi lidmi, ale především kvalitativně, neboť jde o předávání informací, které mají specifické vlastnosti: vyjadřují zkušenosti, poznatky a zážitky, které jsou součástí společenských norem, etických norem a norem lidové kultury: mají tedy své svébytné formy existence, způsoby existence ve společenském povědomí a tradici a své specifické místo v lidové kultuře místa, regionu, etnické

skupiny, národa apod. Hodnoty lidové kultury mají význam jak pro život společnosti, tak pro život samotného jedince. Obřady a zvyky často plní psychosociální potřeby lidského vědomí. Člověk ke svému vývoji potřebuje pocit sounáležitosti se společenskou skupinou. Lidová kultura a hlavně její kulturně výchovná složka má mimořádný vliv na rozvoj osobnosti.

Lidová kultura může pro mládež plnit dvě funkce: může sloužit jako prostředek stabilizace mezilidských vztahů a také jako nástroj ovlivňování mladé generace. Dětství a především doba dospívání jsou období, které považujeme za nejdůležitější z hlediska předávání informací a hodnot společenství. Je to období, kdy se člověk snaží osamostatnit, orientuje se na jiné sociální skupiny než na rodinu. Větší význam přikládá pubescent porozumění si se svými vrstevníky a to především proto, že mají podobné problémy jako on, sdílejí podobné názory na svět. Vrstevnická skupina slouží jako opora stávající identity. „*Pubescenti ve skupině napodobují jeden druhého, resp. většina napodobuje vůdce či hvězdu party, kteří mají značnou neformální autoritu.*“ (Vágnerová, 1999, s. 286) Je to také období, kdy si člověk začne formulovat názor na svět, ale také přijímá názor společenství, ve kterém se nachází.

Dříve se folklór prolínal do všech oblastí života a byl nerozlučně spjat s životem člověka od kolébky do hrobu. V dnešní době také na jedince není vyvinut takový společenský tlak jako dříve, a proto má jedinec možnost se svobodně rozhodnout, zda se tradice bude účastnit či nikoliv. Člověk přijímá to, co mu vyhovuje, co ho zajímá, ale také to, s čím se identifikuje a má pro něj osobní hodnotu. V současné době vyplňuje folklór jen určitou část v kulturně společenské výchově a potřebách jedince. Je to dáno také tím, že vesnická společnost funguje jinak než v dřívějších dobách. Mladí lidé se často stěhují za studiem nebo za prací. „*Mnoho mladých lidí by i ve městě chtělo dodržovat zvyky, chybí jim však objektivní podmínky. Byty jsou příliš malé, příliš těsné a někdejší způsob chování a života začal zanikat. Mizí tak možnost utváření vztahu mezi prarodiči a vnuky. Tento chybějící vztah je další příčinou změny obyčejů. Byla přerušena tradice, kontinuita norem, hodnot a určitého vědění o minulosti.*“ (Simonides, 2008, s. 80) Tradice se mohou spojovat s odlišnými obyčeji, což vůbec nemusí být negativně hodnoceno.

Tradice a zvyky se neustále mění a vyvíjí, stejně jako náš svět. V dřívějších dobách lidé mysleli jinak než dnes. Tradice byla jasně daná, stejně jako normy, podle kterých se lidé řídili. Proto při zkoumání folklóru musíme vždy přihlížet ke konkrétní době a společenskému kontextu analyzovaných jevů. Platí však, že v současnosti jsou

předávány výhradně takové formy chování a zvyků, které jsou srozumitelné a jejichž význam je pro nás dostatečně známý. V tradici zůstávají živé takové zvyky a obřady, které obsahují buď významné sdělení, nebo slouží k jinému důležitému účelu. Jsou to takové projevy, které lidé potřebují, a proto tvoří podstatu systému určité regionální kultury v dané době.

5. CÍLE A PŘEDPOKLADY PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem praktické části bylo zjistit, jakým způsobem dnešní děti a mládež pohlíží na tradice a obyčeje, jak je vnímají, zdali se jim líbí či nikoliv. Dalším cílem bylo zjistit, zda se liší jejich názor v případě, že se tradic a slavností osobně účastní či nikoliv. Důležité pro nás také bude to, zda má na názor dítěte vliv prostředí ve kterém vyrůstá (rodina, a také město nebo vesnice, ve kterém žije). Z důvodu možnosti porovnání názoru školních dětí, byli respondenti vybráni ze dvou různých oblastí.

Dotazník vyplývá z naší teoretické části, ve které jsme se snažili zmapovat tradice a obyčeje na jižní Moravě. Vybrány byly ty obyčeje, které podle našeho názoru mají na jižní Moravě mnoholetou tradici nebo v nich hrají důležitou roli děti a mládež.

5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Ve výzkumu jsme se zaměřili především na to, jak děti vnímají obyčeje a tradice. Ptali jsme se také na to, které tradice a slavnosti se jim líbí, a kterých se popřípadě zúčastňují. A také jestli jejich rodina dodržuje folklórní obyčeje.

Základní výzkumná otázka: Jaký mají přístup děti a mládež k folklóru, tradicím a obyčejům?

Odvozené výzkumné otázky:

Mají děti a mládež k lidovým tradicím kladný vztah?

Jaké tradice a obyčeje děti znají a které se konají v místě jejich bydliště.

Líbí se dětem tradice a obyčeje, pokud ano, jaké nejvíce?

Jaký postoj mají k tradicím a obyčejům děti ve městě a jaký postoj mají děti na vesnici, liší se výrazně?

Dodržuje rodina, ve které dítě vyrůstá, nějaké tradice a rituály, pokud ano, které?

Liší se názor dětí, pokud žijí v rozdílném prostředí, například v rodině, která se zajímá o tradice a obyčeje?

5.2 PŘEDPOKLADY

Výzkum mapuje pohledy a názory dětí na folklór, tradice a obyčeje. Předpokládáme, že:

1. Většině respondentů se budou tradice a obyčeje líbit.
2. Žáci z městské školy se nebudou slavností a obyčejů zapojovat tak často, jako žáci ze školy vesnické.
3. Žáci z vesnické školy se budou více účastnit lidových slavností než děti ze školy městské.
4. Děti z vesnické školy se budou zúčastňovat folklórních zvyklostí pravidelněji než děti ze školy městské.
5. V rodinách obou skupin respondentů se budou dodržovat zvyky bez větších rozdílů.
6. Rodiče dětí z vesnické školy se budou více zajímat o folklór a tradice.
7. Děti žijící na vesnici budou více navštěvovat kroužky než děti z města.
8. Děti z vesnické školy budou více docházet do kroužku, který je zaměřený na kulturu a umění.

6. METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI

Pro účely šetření jsme si zvolili dotazníkovou metodu. Dotazníková metoda nám poskytne data, na základě kterých bude možno ověřit dané předpoklady. *„Dotazník je určen výzkumnými otázkami a slouží ke sběru dat. Proto zaujímá pozici mezi výzkumnými otázkami a strategií a procesem sběru dat.“* (Punch, 2008, s. 46) Dotazníková metoda patří mezi metody empirického zkoumání. *„Empirický výzkum má usilovat o nejvyšší možnou kvalitu dat. Pro hodnocení kvality dat z technické perspektivy, využíváme koncepty jako reliabilita a validita a pak z netechnické perspektivy se zabýváme například návratností nebo způsobem myšlení respondenta.“*

(Punch, 2008, s. 58) Reliabilita obecně znamená stabilitu odpovědi neboli spolehlivost výsledků. Validita je platnost výsledků, tj. do jaké míry se odpovědi respondentů shodují s pozorovaným jevem. Výhodou dotazníku je i přesvědčivější anonymita respondenta než u jiných výzkumných technik. Při této metodě se data shromažďují na základě dotazování osob. Tato metoda je určena pro hromadné získávání dat a patří mezi nejfrekventovanější metody pedagogických výzkumů. Dotazník může být zadán buď metodou náhodného výběru, nebo na základě odborné úvahy.

Hlavním úkolem analýzy dat zpravidla bývá potvrzení nebo vyvrácení domněnek neboli vyhodnocení hypotéz. Osoba, která vyplňuje dotazník, se označuje jako respondent, úkolové jednotky se nazývají otázky. Otázky mohou být doplněny rozkazem jako: správnou odpověď podtrhni, zakroužkuj aj. V našem případě se jednalo o příkaz – svoji správnou odpověď zakroužkuj. Dotazník byl sestaven z kombinace uzavřených (respondent odpovídá ANO x NE) a polouzavřených (respondent má možnost svou odpověď rozepsat) otázek.

Dotazníkovou metodu jsme si vybrali proto, že je rychle zadatelná a s relativně rychlou návratností a také z toho důvodu, že v relativně krátkém čase získáme relativně velké množství odpovědí od mnoha respondentů. Dotazník se jednoduše zpracovává a také vyhodnocuje, a pro respondenta je jednoduchý na vyplnění. Jednoduchost dotazníku byla jedním z rozhodujících faktorů při volbě metody a to z toho důvodu, že výzkum zahrnoval děti a mládež mezi 11 - 16 lety. Dotazník byl anonymní, děti měli z osobních údajů napsat pouze pohlaví a svůj věk.

Respondenty našeho výzkumu byli žáci dvou základních škol. Byly vytvořeny dvě skupiny respondentů z odlišných prostředí (městského prostředí a prostředí vesnického), aby byla možnost srovnání. Žáci byli vybráni stejného věku – vždy z 6. tříd a z 9. tříd. Škola 1 je školou městskou, Škola 2 potom školou vesnickou. Dotazník 1 se pro žáky základních škol v jednotlivých ročnících, ani městech nelišil (Příloha 1). Dotazník 2 byl určený pro děti z folklórního sdružení (Příloha 2). Dotazník dostaly děti, či spíše mládež, z folklórního sdružení, které byli poslední dotázanou skupinou našeho šetření. Otázky dotazníku pro folklórní soubor byly více konkrétní. Předpokládali jsme, že všem dotázaným se folklór bude líbit a budou jim trávit volný čas. Zajímalo nás tedy spíše, kolik hodin děti tímto zájmem tráví, zda se zapojuje a podporuje je jejich rodina, kdo je k folklóru přivedl a další faktory, které by mohli mít vliv na postoj mládeže k folklóru a obyčejům obecně. Dotazník 2 byl určen pro děti a mládež stejného nebo podobného věku jako u dotazníku 1.

Sběr dat probíhal na přelomu ledna a února 2011. Při rozdávání dotazníků byly dětem poskytnuty základní informace, k čemu a komu data budou sloužit a také pokyny k jeho vyplnění. Vyplnit dotazník trvalo přibližně 5 až 15 minut.

Dotazníkové šetření probíhalo na třech odlišných místech jižní Moravy – na Základní škole 1, Základní škole 2, a ve vybrané folklórní skupině.

Škola 1 sídlí v městské části, která byla až do roku 1990 vesnicí, a teprve v roce 1990 byla připojena k městu Brnu. Po připojení k městu Brnu zde vyrostlo panelákové sídliště, ve kterém nalezneme naši vybranou školu. Především z dob, kdy tato městská část ještě byla vesnicí, se zachovala tradice lidových slavností, například lampiónový průvod, masopustní obchůzka nebo Vavřínecké hody. Hody se zde každoročně konají v bývalém pivním areálu v první polovině měsíce srpna.

Tuto školu navštěvuje celkově asi 800 žáků. Škola 1 vyučuje podle principů daltonské výuky¹⁸, která děti podporuje rozvoji samostatnosti a zodpovědnosti. Tato škola se také zapojuje do mnoha projektů, například do projektu pro školy - „Recyklohraní“¹⁹.

Škola 2 se nachází na vesnici, která je proslulá svými trhy, které se zde konají minimálně dvakrát do roka. První z trhů, zvaný Májový, se koná 1. Května a druhý se koná v neděli na Václavské hody. Na jarmarku se sejdou nejrozličnější řemeslníci se svými výrobky. Jarmark je zaměřen především na lidová řemesla a jejich výrobky. Mezi tradiční slavnosti této vesnice patří Svatovavřínecké hody, Dětské folklórní slavnosti, Josefský košť nebo každoroční Štěpánská zábava. Mezi významné památky patří zámek, ale především Národopisné muzeum, které bylo založeno před více než 100 lety. Nesmíme také zapomenout na evangelický kostel a katolický kostel svatého Vavřince, kterému jsou zasvěceny místní hody. Ve vesnici žije asi 2 000 obyvatel.

Tuto školu navštěvuje celkem 292 žáků, z toho nepatrně více chlapců. Součástí školy je venkovní hřiště a také krytý bazén. Škola 2 se snaží předcházet sociálně-patologickým jevům, proto organizuje mnoho projektů zaměřených na tuto problematiku. Letošní program je zaměřen na zlepšení klima třídy a také to, jak prevencí předcházet sociálně-patologickým jevům. Letošní heslo je „Neubližujme si“.

¹⁸ Základem daltonské výuky jsou tři principy: samostatnost, zodpovědnost a spolupráce. Úkoly ve výuce jsou stanoveny tak, aby je žák v daném čase zvládl.

¹⁹ Recyklohraní je školní recyklační program pod záštitou MŠMT České republiky, jehož cílem je prohloubit znalosti žáků v oblasti třídění a recyklace odpadů a umožnit jim osobní zkušenost se zpětným odběrem baterií a použitých drobných elektrozařízení.

Tato škola se také podílí na projektu Ekoškola. Jejich motto zní: „Dokážeme-li ovlivnit naši školu, dokážeme ovlivnit i svět kolem nás.“

Město, ze kterého pochází dotázaná folklórní skupina, je především městem kultury s bohatou tradicí a živým folklórem. Město je známé každoročním pořádáním folklórních festivalů. Mezi pravidelně konané slavnosti, kterých se zúčastňuje vybraná folklórní skupina, patří například: stavění máje, Folklórní festival Dětská strážnice, Mezinárodní folklórní festival, Festival Slunce, vinobraní nebo Martinské hody. Začátkem prosince se koná akce zvaná „Radujme se, veselme se“. Radujme se, veselme se, je program, ve kterém se představuje předvánoční a vánoční čas na vesnici na přelomu 19. a 20. století. Program se snaží přiblížit některé prvky tradiční lidové kultury tohoto období. Součástí programu jsou také obchůzky Lucek, Tří králů, koledníků s pastýřem, Mikulášská obchůzka a výuka koledí.

Na Základní škole 1 bylo dotázáno celkem 107 žáků - 62 žáků z 6. tříd a 45 žáků z 9. tříd. Z 6. tříd se na výzkumu podílelo 34 dívek a 28 chlapců, z 9. tříd potom 27 dívek a 18 chlapců. Ze Základní školy 2 se šetření zúčastnilo celkově 63 dětí. Z devátých tříd se výzkumu zúčastnilo 31 dětí, z toho 16 dívek a 15 chlapců. Z tříd šestých se na šetření podílelo 32 dětí – 18 dívek a 14 chlapců. Z folklórní skupiny bylo dotázáno celkem 16 mladistvých - 8 dívek a 8 chlapců. Šetření se celkově zúčastnilo 187 dětí a mladistvých.

7. PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkum dotazníkovou metodou byl určen k potvrzení nebo vyvrácení našich předpokladů k výzkumu.

Zjistili jsme, že v odpovědích chlapců a dívek stejných ročníků, nebyly zásadní rozdíly, proto jejich srovnání neuvádíme, i když jsme to původně plánovali a dotazník to umožňuje. Dále jsme se také nevěnovali pozornost srovnání výsledků výzkumu z dotazníku 1 a dotazníku 2, ačkoliv by to, podle našeho názoru, bylo zajímavé, nicméně nám již nezbývá prostor se tomuto porovnání dostatečně věnovat, aniž by to svým rozsahem nepřekročilo rozsah práce. Dotazník 2 jsme proto použili především jako výzkumnou sondu.

V dotazníku 1 jsme celkově zmapovali čtyři skupiny žáků – žáky šestých a devátých tříd ze Školy 1 a žáky šestých a devátých tříd Školy 2. Výsledky šetření

jednotlivých škol jsou vždy uvedeny v tabulce, a to žáci z šestých tříd a žáci z devátých tříd v tabulce společně.

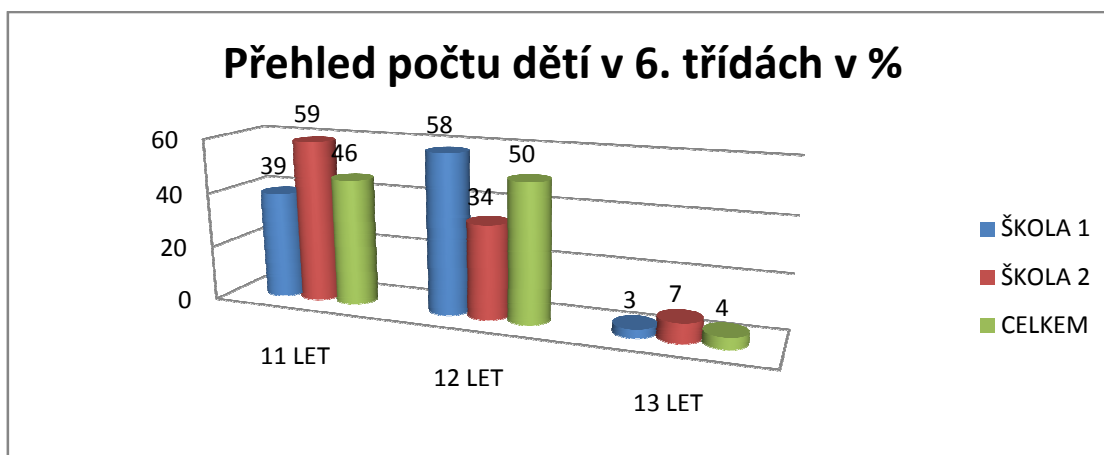
Tato kapitola je rozdělena na čtyři části. V první části jsme vyhodnotili výsledky šetření ze Školy 1, v druhé části jsme vyhodnotili výsledky výzkumu ze Školy 2 a v části třetí jsme se věnovali porovnání, podle našeho názoru, nejzajímavějších výsledků z obou škol. Poslední část je věnována výsledkům dotazníku 2.

Výsledky šetření jsou doplněny tabulkou, a to z toho důvodu, aby práci zpřehlednili. V každém dotazníku je první a druhá otázka věnována osobním údajům žáků (pohlaví, věk), které uvádíme před samotným vyhodnocením (Tabulka 1, Tabulka 2, Obrázek 1, Obrázek 2).

Tabulka 1 Počet dětí v 6. třídách

	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
VĚK DĚTÍ 6. TŘÍDA	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
11 LET	24	39	19	59	43	46
12 LET	36	58	11	34	47	50
13 LET	2	3	2	7	4	4
CELKEM	62	100 %	32	100 %	94	100 %

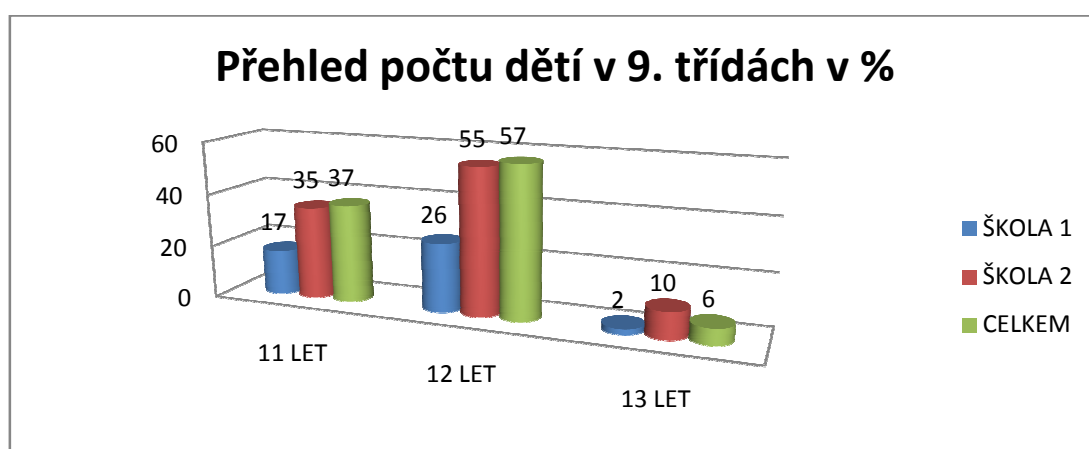
Obrázek 1 Počet dětí 6. tříd

Tabulka 2 Počet dětí v 9. třídách

	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
VĚK DĚTÍ 9. TŘÍDA	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
14 LET	17	38	11	35	28	37
15 LET	26	58	17	55	43	57
16 LET	2	4	3	10	5	6
CELKEM	45	100 %	31	100 %	76	100 %

Obrázek 2 Počet dětí 9. tříd

VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠKOLA 1

Ve třetí otázce jsme se žáků ptali, jestli žijí v místě, kde jsou folklórní tradice a obyčejy stále „živé“. Na otázku odpovědělo všech 107 žáků. Jak je z následující tabulky (Tabulka 3) patrné, výsledky se liší podle věku žáků. Zatímco, z 6. tříd na tuto otázku odpověděla větší polovina žáků kladně (76 %), z 9. tříd odpověděla větší polovina záporně (58 %).

Tabulka 3 Děti žijí v místě, kde jsou obyčeje stále „živé“

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 3	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	47	76	19	42	66	62
NE	15	24	26	58	41	38
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Čtvrtá otázka se dotazovala žáků na to, zda žijí v prostředí, kde se pravidelně konají lidové slavnosti a obyčeje. Z následující tabulky můžeme vyčíst, že kladně na tuto otázku odpověděli shodně v 82 %, jak žáci 6. tříd, tak žáci 9. tříd (Tabulka 4). Pokud děti na tuto otázku odpověděli kladně, potom mohli svou odpověď rozepsat a uvést obyčeje, které se v místě jejich bydliště konají. Celkově mezi nejčastěji uváděné odpovědi patřili hody (33 %), plesy (22 %) a průvody (15 %). (Tabulka 5)

Tabulka 4 V místě jejich bydliště se pravidelně konají folklórní obyčeje

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 4	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	51	82	37	82	68	64
NE	11	18	8	18	39	36
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 5 Přehled konaných lidových slavností a obyčejů

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 4	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Hody	41	30	33	38	74	33
Bály, plesy	27	20	22	26	49	22
Průvody	24	18	9	10	33	15
Velikonoce	22	16	13	15	35	16
Masopust	13	9	4	5	17	8
Tři králové	3	2	3	4	6	3

Čarodějnice	3	2	0	0	3	1
Vinobraní	2	1	1	1	3	1
Dožínky	1	1	0	0	1	0
Mikuláš	1	1	0	0	1	0
1. Máj	0	0	1	1	1	0
CELKEM	137	100 %	86	100 %	223	100 %

V páté otázce dotazníku nás zajímalo, zda se děti těchto, výše zmíněných, obyčejů zúčastňují. Větší polovina dotázaných, z šestých tříd 42 žáků (68 %) a 26 žáků (58 %) z devátých tříd, odpovědělo kladně (Tabulka 6). Na otázku, zda se děti zapojují aktivně do průvodů a slavností, odpovědělo 32 šestáků (52 %) a 23 (51 %) devátáků (Tabulka 7). Součástí průvodů a dalších folklórních obyčejů je 9 žáků (28 %) z šestých tříd a pouze 2 žáci (9 %) z devátých tříd (Tabulka 8). Pravidelně se těchto folklórních tradic zúčastňuje 27 (25 %) všech dotázaných (Tabulka 9).

Tabulka 6 Vybraných folklórních slavností se děti zúčastňují

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	42	68	26	58	68	64
NE	20	32	19	42	39	36
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 7 Děti zapojující se do lidových zvyklostí

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
AKTIVNĚ	9	28	2	9	11	20
PASIVNĚ	23	72	21	91	44	80
CELKEM	32	100 %	23	100 %	55	100 %

Tabulka 8 Pravidelně se děti zúčastňují

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	17	27	10	22	27	25
NE	45	73	35	78	80	75
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Šestá otázka se žáků dotazuje, jaký mají názor na tradice a obyčeje. Na tuto otázku odpověděli všichni žáci. Svou odpověď mohli žáci rozepsat, a to ať byla odpověď kladná či záporná. Jak ukázaly výsledky šetření 90 dětí (84 %) se folklórní tradice a zvyky líbí (Tabulka 9). Dále jsme se dětí ptali, které obyčeje se jim líbí nejvíce. Z výsledků šetření vyplynulo, že mezi nejoblíbenější obyčeje patří, možná trochu překvapivě, hody, které těsně následují Vánoce a Velikonoce. (Tabulka 10)

Tabulka 9 Dětem se tradice a obyčeje líbí

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 6	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	55	89	35	78	90	84
NE	7	11	10	22	17	16
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 10 Přehled nejoblíbenějších folklórních obyčejů a tradic

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA Č. 6	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Hody	18	30	30	38	48	34
Velikonoce	20	34	12	15	32	22
Vánoce	12	20	6	8	18	13
Plesy, bály	4	7	18	23	22	16
Masopust,	3	5	4	5	7	5

1. Máj	1	2	0	0	1	1
Den dětí	1	2	0	0	1	1
Průvody,	0	0	5	7	5	4
Tři králové	0	0	2	2	2	2
Vinobraní	0	0	1	1	1	1
Stavění máje	0	0	1	1	1	1
CELKEM	59	100 %	79	100 %	138	100 %

V sedmé otázce se žáků dotazujeme, jestli v rodině dodržují nějaké tradice a zvyky. Jak ukázaly výsledky šetření, celkem 100 žáků (94 %) žije v rodině, která dodržuje lidové tradice a zvyky (Tabulka 11). Rodiny nejčastěji dodržují zvyky vánoční a zvyky velikonoční, ale také žáci uvedli, že jejich rodina se jejich rodina účastní hodů a masopustu (Tabulka 12, graf 3).

Tabulka 11 Děti žijí v rodině, která dodržuje tradice a obyčeje

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 7	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	59	95	41	91	100	94
NE	3	5	4	9	7	6
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 12 Přehled tradic a zvyklostí, které rodina dodržuje

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 7	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Vánoce	49	49	39	59	88	52
Velikonoce	42	42	21	32	63	37
Hody	4	4	0	0	4	2
Masopust	2	2	3	6	5	3
Pálení čarodějnic	1	1	0	0	1	1
Valentýn	1	1	0	0	1	1

Mikuláš	1	1	1	1	2	2
Den dětí	0	0	1	1	1	1
Den matek	0	0	1	1	1	1
CELKEM	100	100 %	66	100 %	166	100

Osmá otázka je zaměřená na to, jak děti tráví svůj volný čas. V osmé otázce se děti ptáme, jestli pravidelně docházejí do nějakého kroužku. Z šestých tříd 55 dětí (91 %) uvedlo, že navštěvují pravidelně nějaký kroužek. Z devátých tříd potom kroužek navštěvuje 65 % žáků, což je 29 dětí (Tabulka 13). Pokud děti navštěvují nějaký kroužek, potom to v 74 % je kroužek, který je zaměřený na sport (Tabulka 14).

Tabulka 13 Děti navštěvují kroužek

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 8	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	55	91	29	65	84	79
NE	7	9	16	35	23	21
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 14 Zaměření kroužku

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 8	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
SPORT	42	76	20	69	62	74
KULTURA	9	16	6	21	15	18
OBOJÍ	4	8	3	10	7	8
CELKEM	55	100 %	29	100 %	84	100 %

Devátá a desátá otázka je zaměřená především na rodinu dítěte. Trávíš čas s rodinou? Zajímá se tvá rodina o folklór a tradice? Pouze 6 dětí (6 %) odpovědělo, že s rodiči netráví volný čas (Tabulka 15). Na poslední otázku odpověděli všichni žáci, kromě dvou žáků z šesté třídy, kteří nevěděli, jestli se jejich rodina o folklór zajímá.

Celkově 55 žáků (51 %) v dotazníku uvedlo, že jich rodiče se zajímají o kulturu, folklór a tradice (viz Tabulka 16).

Tabulka 15 Rodina tráví volný čas společně

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 9	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	60	97	41	91	101	94
NE	2	3	4	9	6	6
CELKEM	62	100 %	45	100 %	107	100 %

Tabulka 16 Rodina se zajímá o folklór

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 10	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	32	52	23	51	55	51
NE	28	45	22	49	50	47
NEVÍM	2	3	0	0	2	2
CELKEM	62	100%	45	100 %	107	100 %

VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠKOLA 2

Ve třetí otázce se děti ptáme, zda je místo, ve kterém žijí, místem, kde se lidové slavnosti a zvyklosti stále dodržují. Na otázku odpověděli všichni žáci. Z výzkumu vyplynulo, že 57 dotázaných žáků (90 %) považuje své bydliště za místo, ve kterém jsou folklórní zvyklosti stále „živé“ (Tabulka 17). Stejný počet žáků (90 %), jako v otázce tři, odpovědělo, že v místě jejich bydliště se pravidelně konají folklórní občeje (Tabulka 18). Nejvíce zmiňované lidové tradice, které se v místě jejich bydliště konají, byli hody, velikonoční slavnosti a masopust (Tabulka 19).

Tabulka 17 Děti žijí v místě, kde jsou tradice stále „živé“

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 3	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	29	91	28	90	57	90
NE	3	9	3	10	6	10
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 18 V místě jejich bydliště se pravidelně konají folklórní obyčeje

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 4	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	29	91	28	90	57	90
NE	3	9	3	10	6	10
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 19 Přehled konaných lidových slavností a obyčejů

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA Č. 4	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Hody	22	23	20	28	42	25
Plesy, bály	21	22	18	24	39	23
Velikonoční slavnosti	14	15	9	12	23	14
Vinobraní	14	15	9	12	23	14
Průvody, pochody	9	10	2	2	11	7
Masopust	9	10	11	16	20	11
Josefský, Velikonoční košt	2	2	2	2	4	2
Čarodějnice	1	1	0	0	1	1
Odehrávky hodů	1	1	0	0	1	1
Koleda	1	1	0	0	1	1

Zarážení hory	0	0	1	1	1	1
Štěpánská zábava	0	0	3	3	3	2
CELKEM	94	100 %	75	100 %	169	100 %

V páté otázce se žáků ptáme, jestli se výše zmíněných lidových zvyklostí účastní. Výsledky šetření ukázaly, že 28 žáků (88 %) šestých tříd a také 23 žáků (74 %) devátých tříd se lidových slavností a obyčejů zúčastňuje (Tabulka 20). Zajímavé je, že z celkového počtu respondentů této školy se 34 dětí (54 %) zapojuje do slavností aktivně. Děti uvedly, že jsou součástí průvodů, tančí na hodech nebo pomáhají s přípravami na obřady. (Tabulka 21). Z celkového počtu se 41 žáků (65 %) tradic a slavností účastní pravidelně (Tabulka 22).

Tabulka 20 Vybraných folklórních slavností se děti zúčastňují

ŠKOLA 1	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	28	88	23	74	51	81
NE	4	12	8	26	12	19
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 21 Děti zapojující se do lidových zvyklostí

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
AKTIVNĚ	17	53	17	55	34	54
PASIVNĚ	15	47	14	45	29	46
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 22 Pravidelně se děti zúčastňují

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	19	59	22	71	41	65
NE	13	41	9	29	22	35
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Šestá otázka reflektovala, jestli se dětem folklórní tradice a obyčeje líbí. Cílem otázky bylo zjistit, jaký mají děti postoj k lidovým zvyklostem a také, které se jim líbí nejvíce. Na otázku odpovědělo všech 63 žáků, z toho 51 dětí (81 %) odpovědělo, že mají k tradicím a folklórním slavnostem pozitivní postoj (Tabulka 23). Dalším údajem, který jsme chtěli zjistit, bylo, které lidové obyčeje se dětem líbí nejvíce. Jak z následující tabulky (Tabulka 24) můžeme vyvodit, nejoblíbenější jsou mezi respondenty hody, plesy a vinobraní.

Tabulka 23 Dětem se tradice a obyčeje líbí

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 6	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	24	75	27	87	51	81
NE	8	25	4	13	12	19
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 24 Přehled nejoblíbenějších lidových obyčejů

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 6	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Hody	15	58	17	61	32	59
Plesy, bály	6	23	5	17	11	20
Vinobraní	3	11	3	11	6	11
Velikonoce	1	4	0	0	1	2
Vánoce	1	4	0	0	1	2
Košty	0	0	3	11	3	6
CELKEM	26	100 %	28	100 %	54	100 %

Sedmá otázka je zaměřena na rodinu respondentů. Ptáme, se jestli v rodině dodržují nějaké tradice a pokud ano, tak které. Výsledky ukázaly, že 60 dětí (97 %), žije v rodině, která dodržuje lidové tradice (Tabulka 25). Jak následující tabulka (Tabulka 26) ukazuje, nejčastěji rodiny dodržují tradice na Vánoce a Velikonoce.

Tabulka 25 Děti žijí v rodině, která dodržuje tradice a obyčeje

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 7	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	30	94	30	97	60	97
NE	2	6	1	3	3	3
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 26 Přehled tradic a zvyklostí, které rodina dodržuje

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA Č. 7	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Vánoce	21	45	19	43	40	45
Velikonoce	19	41	18	42	37	41
Mikuláš	2	4	0	0	2	2
Vinobraní	2	4	0	0	2	2
Hody	2	4	1	2	3	3
Silvestr	1	2	1	2	2	2
Křesťanské svátky	0	0	3	7	3	3
Masopust	0	0	2	4	2	2
CELKEM	47	100 %	44	100 %	91	100 %

Poslední tři otázky v dotazníku byly zaměřeny na to, jak děti tráví svůj volný čas. Cílem bylo zjistit, jestli děti tráví svůj volný čas nějakým koníčkem, s rodinou a také, jestli se jejich rodina zajímá o lidovou kulturu. V osmé otázce výsledky šetření ukázaly, že 39 žáků (63 %) se aktivně věnuje nějakému kroužku (Tabulka 27). Zajímavé je, že 14 dětí (36 %) se věnuje zájmu, který je zaměřený na umění nebo kulturu (Tabulka 28). Svůj volný čas s rodinou tráví 54 dětí (86 %), což je patrné

z následující tabulky (Tabulka 29). U této otázky měly děti možnost svou odpověď rozepsat. Mezi často uváděné odpovědi patřilo, že děti chodí s rodiči na výlet, nakupovat, povídají si nebo se společně dívají na televizi. U poslední otázky 47 dětí (75 %) uvedlo, že se jejich rodina zabývá folklórem a kulturou (Tabulka 30).

Tabulka 27 Děti navštěvují kroužek

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 8	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	22	69	17	55	39	63
NE	10	31	14	45	24	37
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 28 Zaměření kroužku

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 8	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
SPORT	10	46	7	69	17	43
KULTURA	8	36	6	21	14	36
OBOJÍ	4	18	4	10	8	21
CELKEM	22	100 %	17	100 %	39	100 %

Tabulka 29 Rodina tráví volný čas společně

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 9	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	27	84	27	87	54	86
NE	5	16	4	13	9	14
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

Tabulka 30 Rodina se zajímají o folklór

ŠKOLA 2	6. TŘÍDA		9. TŘÍDA		CELKEM	
OTÁZKA č. 10	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	23	72	27	77	54	86
NE	9	28	4	23	9	14
CELKEM	32	100 %	31	100 %	63	100 %

POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ MEZI ŠKOLAMI

Při porovnání tříd obou škol jsme u většiny otázek nezjistili výrazné rozdíly v odpovědích žáků, proto se budeme věnovat pouze srovnání těch otázek, ve kterých se lišily názory žáků nejvýznamněji. Z výsledků našeho šetření vyplynulo, že názor dětí se s rozdílným prostředím liší nevýrazně.

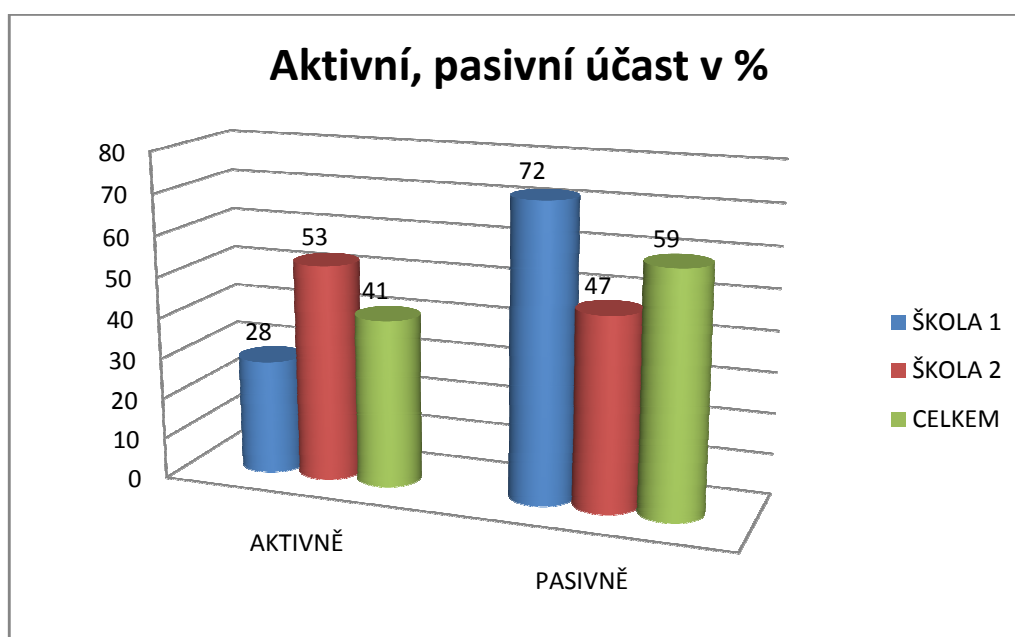
ŠESTÉ TŘÍDY

K otázce číslo pět, která je věnovaná tomu, zda se děti zúčastňují lidových tradic, jsme zjistili, že 17 dětí (53 %) z vesnické školy se těchto folklórních slavností účastní, či se do tradic, zvyků a rituálů aktivně zapojují. Naproti tomu se do tradic zapojuje pouze 9 dětí (28 %) z města. V této otázce jsme mohli vycházet ze stejného počtu respondentů. Z městské školy totiž na tuto otázku odpovědělo 32 šestáků, stejný počet, jako byl základní vzorec u šestáků třídy vesnické (Tabulka 31, Obrázek 3)

Tabulka 31 Šestáci, kteří se aktivně zapojují do folklórních obyčejů

	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
AKTIVNĚ	9	28	17	53	26	41
PASIVNĚ	23	72	15	47	38	59
CELKEM	32	100 %	32	100 %	64	100 %

Obrázek 9. Šestáci zapojující se aktivně do obyčejů

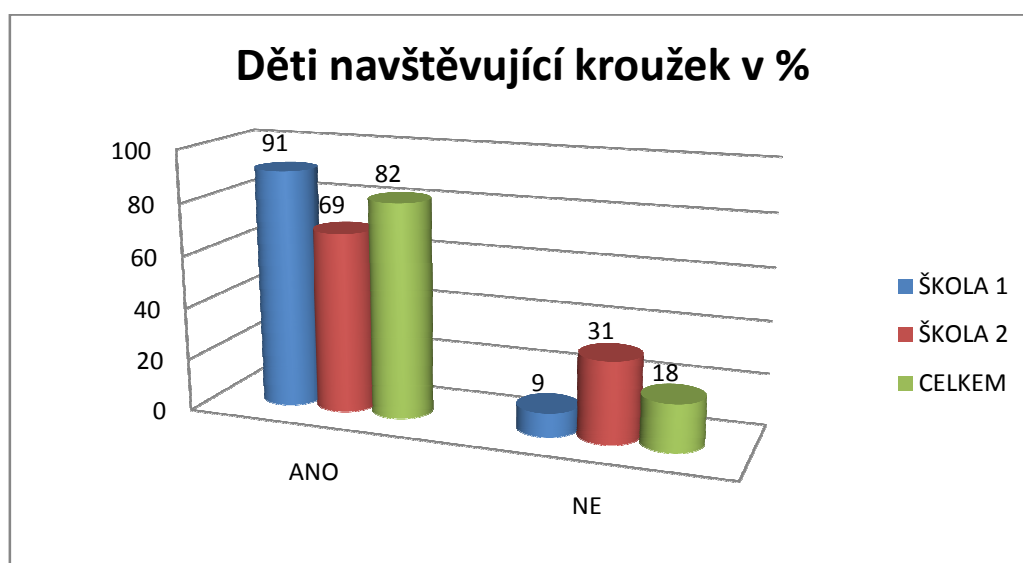
V otázce číslo osm jsme zjistili, že děti z města navštěvují kroužky intenzivněji než děti z vesnice. Celkem 55 dotázaných dětí (91 %) z města navštěvuje nějaký kroužek (Tabulka 32, Obrázek 4). Výsledky šetření prokázali, že šestáci z města nejvíce navštěvují kroužek zaměřený na sport (76 %).

Jak je z následující tabulky patrné, také šestáci z vesnice nejvíce navštěvují kroužek zaměřený na sport (Tabulka 33, Obrázek 5).

Tabulka 32 Děti navštěvují kroužek

OTÁZKA č. 8	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	55	91	22	69	77	82
NE	7	9	10	31	17	18
CELKEM	62	100 %	32	100 %	94	100 %

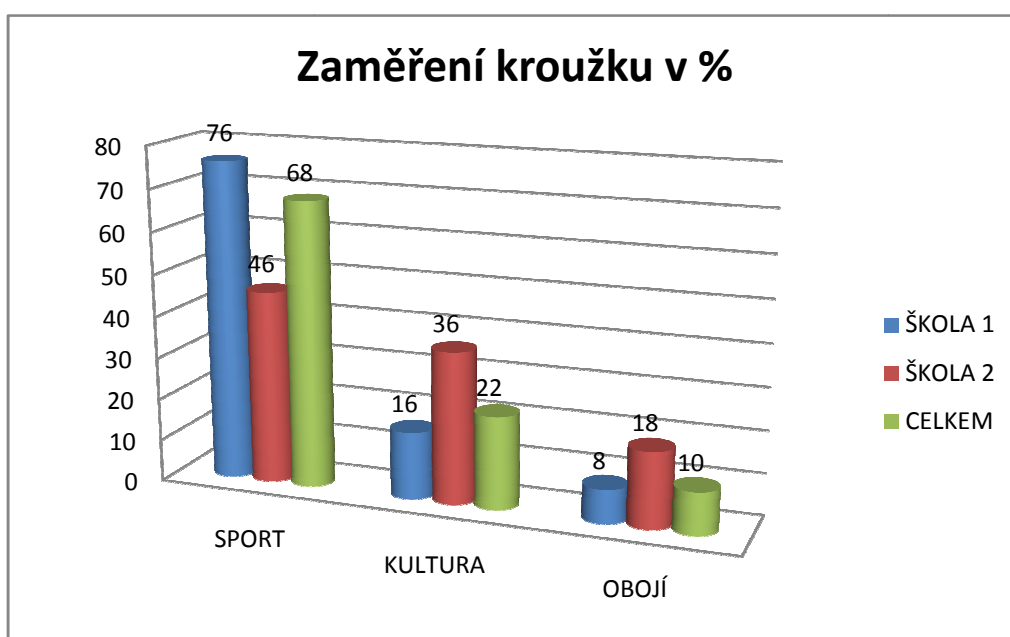
Obrázek 4 Děti navštěvují kroužek

Tabulka 33 Zaměření kroužku

OTÁZKA č. 8	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
SPORT	42	76	10	46	52	68
KULTURA	9	16	8	36	17	22
OBOJÍ	4	8	4	18	8	10
CELKEM	55	100 %	22	100 %	77	100 %

Obrázek 5 Zaměření kroužku

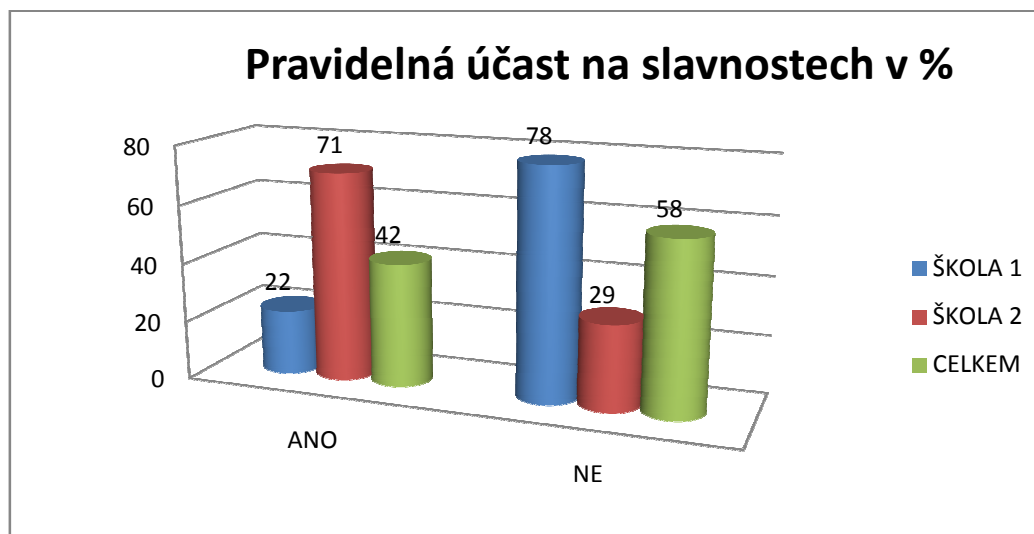
Deváté třídy

V otázce pět se mezi žáky devátých tříd projevily velké rozdíly v odpovědích. Pouze 10 dětí (22 %) z městské školy se folklórních slavností účastní pravidelně. Z vesnické školy se pravidelně folklórních slavností zúčastňuje 71 % z této dotázané skupiny (Tabulka 34, Obrázek 6).

Tabulka 34 Děti se pravidelně zúčastňují lidových slavností

	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
OTÁZKA č. 5	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	10	22	22	71	32	42
NE	35	78	9	29	44	58
CELKEM	45	100 %	31	100 %	76	100 %

Obrázek 6 Devátáci se účastní pravidelně slavností

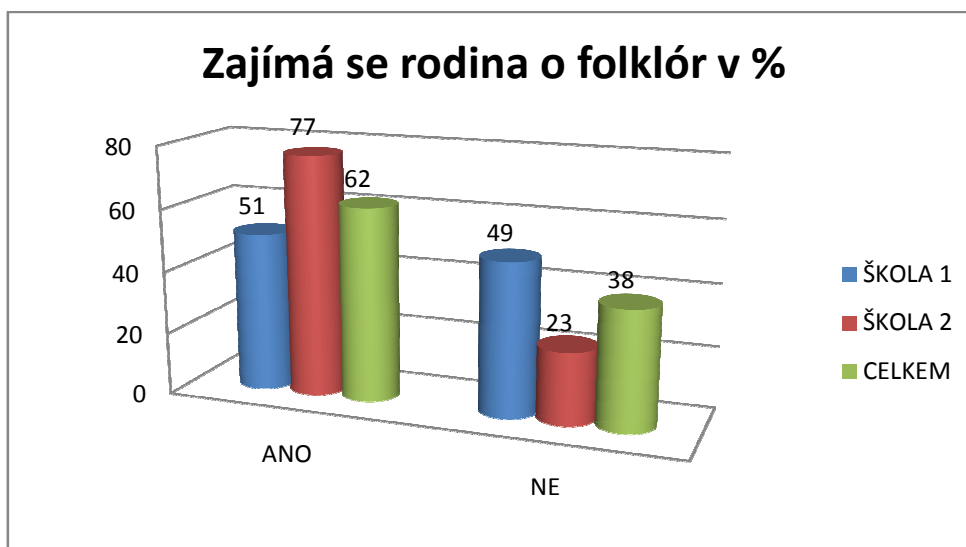

Další výrazný rozdíl v odpovědích mezi žáky devátých tříd jsme zjistili u poslední otázky. Celkem 23 žáků (51 %) dětí z města na otázku odpovědělo, že jejich rodiče se zajímají o kulturu a obyčeje. Naproti tomu 24 dětí (77 %) z vesnice opovědělo, že s jejich rodiče o folklórní zvyklosti zajímají (Tabulka 35, Obrázek 7).

Tabulka 35 Rodina se zajímá o folklór

OTÁZKA č. 10	ŠKOLA 1		ŠKOLA 2		CELKEM	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolu tní četnost	Relativní četnost (%)
ANO	23	51	24	77	47	62
NE	22	49	7	23	29	38
CELKEM	45	100 %	31	100 %	76	100 %

Obrázek 7 Rodina se zajímají o folklór

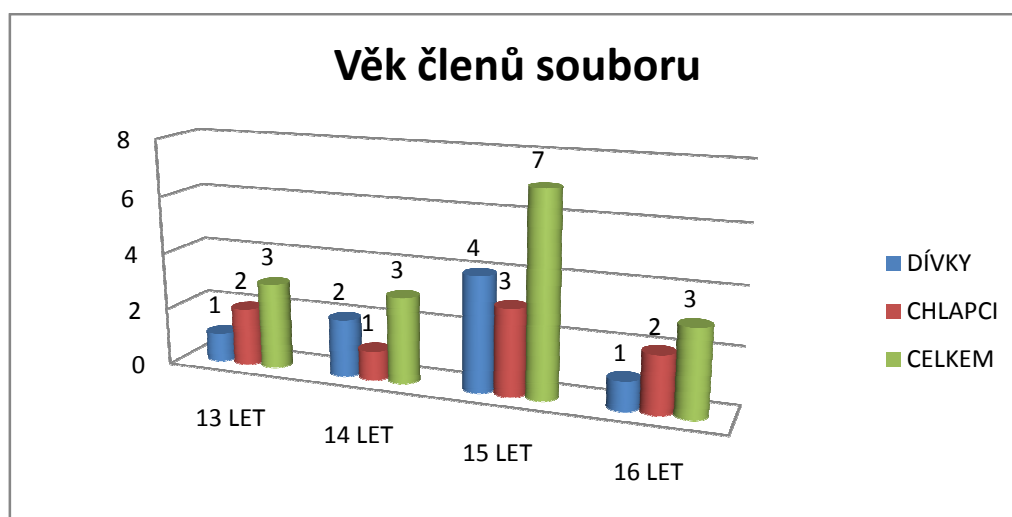
VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU 2

Dotazník 2 byl určen folklórním sdružením, tedy mládeži a dětem, kteří se folklórem zabývají aktivně. Dotazník byl zaměřen především na to, jakou roli v jejich životě hraje folklór, proč je pro ně důležitý, kolik času tímto zájmem tráví a zda by se mu chtěli věnovat i nadále. Dotazníky byly rozdány osmi dívkám a osmi chlapcům (Tabulka 36, Obrázek 8). Dotazník byl primárně určen jako sonda, sekundárně ke zjištění názoru dětí a mládeže ze sdružení, které se folklórem zabývá aktivně. Otázkám, ve kterých se názor mládeže výrazně lišil, jsme věnovali zvýšenou pozornost a rozhodli se jejich názory porovnat.

Tabulka 36 Přehled věku členů souboru

Folklórní soubor	DÍVKY		CHLAPCI		CELKEM	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
13 LET	1	12,5	2	25	3	18,75
14 LET	2	25	1	12,5	3	18,75
15 LET	4	50	3	37,5	7	43,75
16 LET	1	12,5	2	25	3	18,75
CELKEM	8	100 %	8	100 %	16	100 %

Obrázek 8 Věk dětí ve folklórním souboru

Jak můžeme vyčíst z následující tabulky (Tabulka 37), všichni dotázaní žijí v místě, kde jsou folklórní obyčeje stále „živé“. Všem osloveným se tradice a obyčeje líbí a chtěli by, aby se tradice zachovali pro další generace. Výsledky ušetření ukázaly, že členové osloveného souborů se zúčastňují všech již výše zmíněných akcí a slavností. Mezi další zmiňované akce patřili: košt vína, fašank a vánoční zpívání. Respondenti se slavností zúčastňují společně se souborem, přáteli nebo rodinou. Většina z dotázaných uvedla, že se jejich rodina zajímá o ty druhy folklóru, o které se zajímají oni samotní. Rodina se s nimi často zúčastňuje hodů, tanečních zábav, stavění májy a dalších obyčejů, na kterých folklórní soubor vystupuje.

Všichni z dotázaných uvedli, s výjimkou dvou chlapců, že v rodině dodržují tradice a zvyky. Jednalo se především o zvyky velikonoční a vánoční, ale také o tradici

účasti na masopustu (resp. fašanku) nebo účastnění se hodů. Respondenti nejčastěji uvedli, že nejraději mají dodržování tradic na Vánoce a hody.

Tabulka 37 Přehled odpovědí

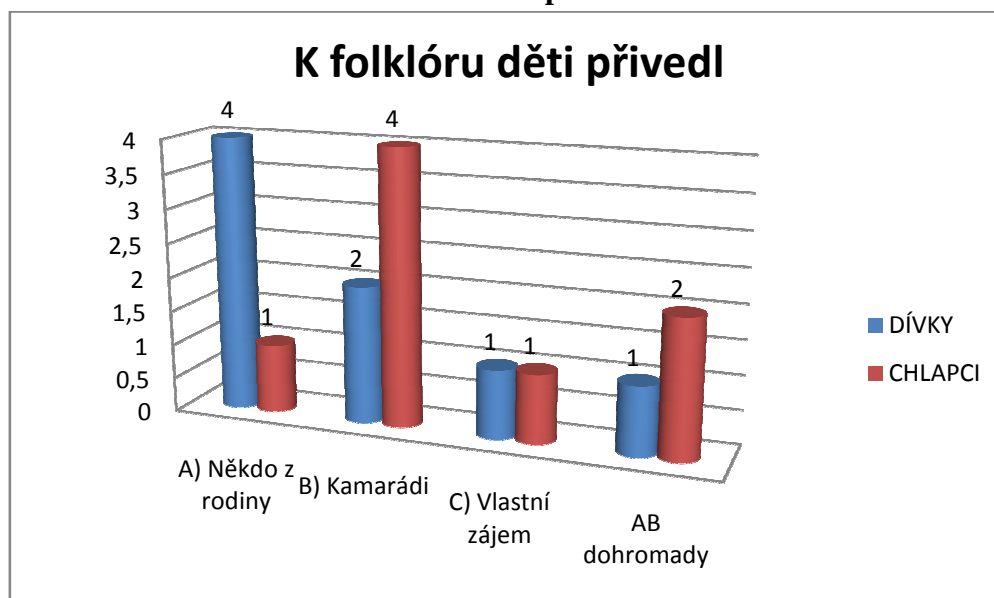
		DÍVKY		CHLAPCI	
OTÁZKA č.		Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
3.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %
4.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %
5.	ANO	8	100 %	6	75 %
	NE	0	0 %	2	25 %
6.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %
7.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %

Výsledky naše šetření ukázaly, že dívky nejčastěji k folklóru přivedl někdo z rodiny, chlapce naopak přivedli k folklóru nejčastěji jejich kamarádi (Tabulka 38, Obrázek 9). Všichni z dotázaných se folklóru věnují ve svém volném čase, baví je to a chtěli by se folklóru věnovat i nadále. Nejvíce je pro ně na folklóru důležité, že tráví čas se svými přáteli, ale také proto, že je baví tanec, zpěv a je pro ně důležité, aby se folklór zachoval i pro další generace. (Tabulka 39)

Tabulka 38 Kdo tě přivedl k folklóru?

OTÁZKA č. 10	DÍVKY		CHLAPCI	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
A) Někdo z rodiny	4	50 %	1	12,5 %
B) Kamarádi	2	25 %	4	50 %
C) Vlastní zájem	1	12,5 %	1	12,5 %
A+B dohromady	1	12,5 %	2	25 %
CELKEM	8	100 %	8	100 %

Obrázek 9 Děti do folklórního sdružení přivedl

Tabulka 39 Přehled odpovědí

OTÁZKA č.		DÍVKY		CHLAPCI	
		Absolutní četnost	Relativní četnost (%)	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
8.	LÍBÍ	8	100 %	8	100 %
	NELÍBÍ	0	0 %	0	0 %
	BAVÍ MĚ	8	100 %	8	100 %
	NEBAVÍ MĚ	0	0 %	0	0 %
12.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %

13.	ANO	8	100 %	8	100 %
	NE	0	0 %	0	0 %
14.	ANO	7	87,5 %	6	75 %
	NE	1	12,5 %	2	25 %

8 SHRNU TÍ ZÁVĚRŮ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Jak již bylo dříve zmíněno, cílem praktické části bylo zjistit, jaký postoj současné děti a mládež mají k folklórním tradicím a obyčejům. Dalším cílem také bylo, dotázat se více skupin z různých oblastí a porovnat jejich názor, jestli se výrazně liší či nikoliv.

Výsledky šetření nelze zobecňovat na celou populaci žáků tohoto věku a to z důvodu velikosti vzorku. Výsledky výzkumu se týkají pouze dětí a mladistvých námi oslovených.

Na začátku výzkumu byly stanoveny základní předpoklady, které jsme se na základě dotazníkového šetření snažili ověřit.

Předpoklad 1. Předpoklad, že většině dětí se budou tradice a lidové obyčeje líbit, se potvrdil. Z výsledků vyplynulo; žákům ze Školy 1 se folklór líbí více než žákům ze Školy 2, avšak nebyl zde žádný výrazný rozdíl. Na Škole 1 se folklór líbí celkem 90 dětem (84 %), na Škole 2 potom 51 dětem (81 %). Největší rozdíly zaznamenali při srovnání žáci šestých a devátých tříd Školy 1. Nejvíce se folklór líbí 55 dětem (89 %) z šestých tříd, nejméně se potom folklór líbí 35 dětem (78 %) z devátých tříd.

Předpoklad 2., ve kterém jsme se domnívali, že žáci z města se nebudou tradic a slavností zúčastňovat aktivně v takové míře, jako žáci z vesnické školy, se potvrdil. Celkem 34 dětí (54 %) z vesnické školy se zapojuje do folklórních slavností aktivně, a pouze 9 žáků (8 %) ze školy městské. Největší rozdíly poukazovali žáci z devátých tříd. Ze Školy 1 se účastní aktivně pouze 2 žáci (9 %) deváté třídy a ze Školy 2 se aktivně zapojuje 17 žáků deváté třídy (55 %).

Předpoklad 3., jež říká, že žáci z městské školy se budou tradic zúčastňovat méně než žáci ze školy vesnické, se potvrdil, avšak výsledky škol se nijak výrazně nelišily. Oba ročníky z městské školy shodně odpověděly v 82 %, že se folklórních

slavností zúčastňují. Ze školy vesnické se lidových zvyklostí účastní 88 % šestáků, a jak výsledky ukázaly, nejvíce lidových zvyklostí účastní žáci deváté třídy (94 %).

Předpoklad 4., který se opíral o tvrzení, že děti z vesnice se budou folklórních zvyklostí účastnit pravidelněji než děti z města, se potvrdil. Při srovnávání škol výsledky šetření ukázaly, že z městské školy se lidových obyčejů účastní pravidelně pouze 25 % dětí oproti škole vesnické, ze které se pravidelně těchto lidových obyčejů účastní 65 % dětí.

Předpoklad 5., který se domníval, že výsledky nebudou vykazovat zásadní rozdíly mezi rodinami dětí z města a z vesnice v dodržování tradic a zvyků, se potvrdil. Všechny skupiny respondentů tento předpoklad potvrzují okolo 90 %.

Předpoklad 6., v němž jsme se domnívali, že rodiče dětí z vesnické školy se budou více zajímat o folklór a kulturu než rodiče dětí z městské školy, se potvrdil. Výsledky šetření potvrdili náš předpoklad v rozdílu 24 %. Celkový výsledek ukázal, že 51 % rodičů žáků z městské školy se zajímá o folklór, zatímco rodiče žáků ze školy vesnické se o tradice zajímají v 75 %. Tento výsledek však může být velmi zavádějící, jelikož se ptáme dětí na názor jejich rodičů, což mnohdy nemohou, dle našeho názoru, objektivně posoudit.

Předpoklad 7., jež říká, že děti z vesnice budou více navštěvovat kroužky než děti z města, se nepotvrdil. Ze čtyř zkoumaných skupin nejvíce navštěvují kroužky děti ze šestých tříd (91 %) Školy 1. V celkovém porovnání škol, žáci Školy 1 navštěvují kroužky v 79 % a žáci ze Školy 2 v 63 %. Z výsledků výzkumu také můžeme vyvodit, že více navštěvují kroužky děti ze tříd šestých než děti ze tříd devátých.

Předpoklad 8., se opírá o tvrzení, že děti z vesnice budou více navštěvovat kroužek, který je zaměřený na kulturu a umění, se potvrdil. Z dětí, žijících ve městě, 15 žáků (18 %) v dotazníku uvedlo, že navštěvují tento kroužek a dalších 7 žáků (8 %) uvedlo, že navštěvují umělecký kroužek i kroužek sportovní. Z dětí, které žijí na vesnici, 14 dětí (36 %) v dotazníku odpovědělo, že navštěvují kroužek zaměřený na kulturu a dalších 8 dětí (21 %) uvedlo, že navštěvují kroužek umělecký i kroužek

sportovní. Z celkových výsledků však můžeme usoudit, že děti se nejvíce věnují sportovním kroužkům.

8.1 DISKUZE K VÝZKUMNÝM PŘEDPOKLADŮM

Výsledky, které můžeme z výzkumu vyvodit, nás vedou k několika závěrům. První, z našeho pohledu zajímavý fakt je, že se názor dětí pocházejících z městského a vesnického prostředí, na lidové obyčeje výrazně neliší. Můžeme říci, že děti, které se zúčastnili našeho šetření, vnímají folklór velmi pozitivně. Fakt, že se i dnešním dětem tradice a zvyklostí líbí, je důležité především pro zachování tradic a předávání folklóru generacím dalším.

Jak můžeme vyvodit z výsledků šetření, děti z vesnice mají přesto k těmto tradicím a zvyklostem blíže a zúčastňují se jich častěji a pravidelněji, než děti z města. Děti z vesnické školy se také aktivně zapojují do slavností a obyčejů mnohem více než děti městské. Proč tomu tak je, se můžeme pouze domnívat. Nepsané pravidlo ale říká, že lidé žijící na vesnici celkově vnímají folklór a tradice intenzivněji než lidé žijící ve městě. Možná z toho důvodu, že ve městě, s výjimkou předměstí, často není prostor k těmto folklórním slavnostem, tudíž není možnost tyto lidové obyčeje poznat blíže. Možná také proto, že rodiče dětí z vesnice se více zajímají o kulturu a tradice než rodiče dětí z města, jak můžeme vyvodit z odpovědí dětí, a tak přenášejí tyto postoje a hodnoty na další generaci – děti. Výsledek této otázky však je, jak jsme již zmínili dříve, velmi diskutabilní. Přesto můžeme říci, že i když se rodiče z města se o folklór nezajímají v takové míře, jako rodiče z vesnice, přesto dodržují tradice a zvyky všichni ve stejné míře, tj. okolo 90 %.

Velmi zajímavý výsledek přinesla otázka číslo osm. Předpokládali jsme, že děti z vesnice budou navštěvovat kroužky ve větší míře než děti z města. Vzorek, který jsme oslovili, však ukazuje opak. Proč tomu tak je, je otázkou. Možná je to dáno tím, že děti z města mají větší výběr kroužků, především těch sportovních, nýbrž možnosti kroužku uměleckého, bývají často stejné. Děti z vesnice mají také často větší možnosti trávit volný čas venku. Velkým plusem je, že mohou sportovat samy, mají často větší plochy a možnosti, jak trávit čas venku oproti dětem, které žijí ve městě.

Celkově můžeme říci, že nás výsledky šetření příjemně překvapily. Předpokládali jsme, že se dětem bude folklór líbit, ale netušili jsme, že pozitivní postoj

k lidovým zvyklostem bude v takové míře převažovat. Považujeme to také za velmi pozitivní, především proto, že pokud by se současným dětem tradice a obyčeje nelíbili, těžko by je v pozdějším věku chtěli praktikovat nebo uchovávat pro další generaci. I přes dnešní moderní dobu, plnou shonu a stresu, si najdou lidé čas na folklórní obyčeje, rituály a zvyky, což je velmi důležité, nýbrž folklór je jedním z výrazných rysů jižní Moravy vůbec.

9 ZÁVĚR

Jsem si vědoma, že život a kultura dětí tohoto věku vypadá na začátku 21. století jinak než v dřívějších dobách, kdy děti pomáhali rodičům s prací (především na poli) a těšili se, stejně jako oni, na oslavy, které vždy následovali. Proto bylo dříve mnoho rituálů věnováno přímo dětem nebo děti byly přirozeně jejich součástí. Velmi pozitivní však je, že mnoho rituálů zůstalo zachováno, i když už se nepraktikují v takové míře jako kdysi. Z výsledků šetření můžeme vyvodit, že námi oslovené děti, vnímají folklór a tradice velmi kladně, což je podle mého názoru velmi pozitivní jev dnešní doby. Především z toho důvodu, že dnes je svět plný negace, násilí a drog, je velmi pěkné vidět, že dětem na něčem záleží, že se věnují něčemu, co mají rádi.

Cílem teoretické části bylo zmapovat a charakterizovat vybrané lidové obyčeje. Vybrali jsme a popsali lidové obyčeje, ve kterých hrají děti důležitou roli nebo se jich mohou účastnit. Tento cíl považujeme za splněný.

Cílem praktické části bylo zjistit přístup a postoj dětí k těmto folklórním obyčejům. Pomocí dotazníkové metody jsme zjišťovali názor dětí ze tří různých prostředí – prostředí městské školy, školy vesnické a postoj dětí z folklórního souboru. Odpovědi respondentů jsme vyhodnotili a data zapsali do tabulek. Názory dětí z městské školy a ze školy vesnické jsme vzájemně porovnali a zjistili rozdíly mezi nimi. Také cíl této části považujeme za splněný.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

LITERATURA

BENEŠ, B. *Úvod do folkloristiky*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 115 s. ISBN 17-433-89

BLAHUŠEK, J.; ČÍHAL, P.; HABARTOVÁ, R.; a kol. *Slovácký verbuňk: současný stav a perspektivy*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2010. 191 s. ISBN 978-80-87261-41-5

BLAHUŠEK, J.; MATUSZKOVÁ, J.; PAVLIŠTÍK, K.; a kol. *Mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva = The Slovácko verbuňk - dance of recruits: The masterpiece of Oral and Intangible Heritage of Humanity*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. 143 s. ISBN 80-86156-80-X.

FROLEC, V. *Jízda králů*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba, 1990. 175 s.

FROLEC, V. *Dítě a tradice lidové kultury*. Brno: Blok, 1980. 183 s.

FROLEC, V. *Obřadní obchůzky: na počest Bohuslava Beneše*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, 1988. 225 s.

FROLEC, V. *Svatodušní král*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1982. 19 s.

JELÍNKOVÁ, Z. *Mužské taneční projevy na Slovácku*. Hodonín: Folklórní sdružení Kyjovska, 1991. 25 s.

JELÍNKOVÁ, Z. *Knihovnička taneční výchovy: k otázkám dětského folklóru*. Praha: Ústřední dům lidové kultury, 1971. 12 s.

JELÍNKOVÁ, Z. *Lidové tance z Hustopečska a Břeclavska*. Praha: Ústřední dům lidové tvořivosti, 1955, 71 s.

JELÍNKOVÁ, Z. *Lidová tance na Slovácku*. Praha: Státní nakladatelství, 1954. 90 s.

JELÍNKOVÁ, Z. *K otázkám dětského folkloru*. Praha: Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti, 1971. 12 s.

KOS, B. *Lidové tance ve školní tělesné výchově*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 260 s.

KOS, B.; STRUSKA, F. *Mužské lidové tance*. Praha: Naše Vojsko, 1953.

LANGHAMMEROVÁ, J. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004. 339 s. ISBN 80-7106-525-0

LANGHAMMEROVÁ, J. *Čtvero ročních období v lidové tradici*. Praha, Petrklíč, 2008. 163 s. ISBN 978-807229171-7

MATUSZKOVÁ, J. *Lidový tanec na Podluží: disertační práce*. Brno: Filosofická fakulta Masarykovy univerzity, 1996. 304 s.

MOTLOVÁ, M. *Český rok od jara do zimy*. Praha: Fortuna Libri, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7321-522-4

NEKUDA, V. a kol. *Uherskohradištsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1982. 855 s. 80- 85048396

PAVLICOVÁ, M. *Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe (mikrosociální sondy)*. Brno: Ústav evropské etnologie, 2007. 175 s. ISBN 978-80-254-1044-8

PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Portál, 2008. 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9

SKOPÁLOVÁ, K. *Hody, pusty, masopusty: slavíme, vaříme, zdobíme a hrajeme si celý rok podle lidových tradic*. Praha: Akropolis, 2007. 201 s. ISBN 978-80-86903-46-0

ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice: Průvod lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla*. Olomouc: Rubico, 2009. 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1996. 353 s. ISBN 80-7184-317-2

VAVŘINOVÁ, V. *Malá encyklopedie Velikonoc*. Praha: Libri, 2006. 379 s. ISBN 80-7277-292-9

ZÁLEŠÁK, C. *Horňácký odzemok a verbunk*. Praha: Státní nakladatelství, 1950. 38 s.

PERIODIKA

SIMONIDES, D. Obyčej v životě člověk v minulosti a dnes. *Národopisná revue*. 2009, č. 2, s. 75 – 83

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Klobouky u Brna [online]. Klobouky u Brna: Městský úřad, 2004. [cit. 2011-02-07]. Český. Dostupný z WWW: <<http://www.kloboukyubrna.eu/>>.

Slovacko [online]. Region Slovácko, 2008. [cit. 2011-03-02]. Dostupný z WWW:<<http://www.slovacko.cz/lokalita/6484/cms/12548/>>

FolklorWeb [online]. Folklorum, 2002. [cit. 2011-03-03]. Dostupné z WWW:<http://www.folklorweb.cz/regiony/han_slovacko.php>

Nulk [online]. Národní ústav lidové kultury, poslední revize 12. 2. 2008, [cit. 2011-03-03]. Dostupné z WWW:< <http://www.nulk.cz> >

Recyklohraní [online]. Recyklohraní, 2010. [cit. 2011-02-10]. Dostupné z WWW:<<http://www.recyklohrani.cz/>>

11 PŘÍLOHY

Příloha 1

DOTAZNÍK

Svoji **ODPOVĚĎ ZAKROUŽKUJ**. Pokud je za otázkou volná linka a nebo na otázku odpovíš ANO, svou odpověď rozepiš.

1. Jsi CHLAPEC x DÍVKA.

2. Kolik je ti let? _____

3. Žiješ ve MĚSTĚ x VESNICI, kde jsou lidové tradice, zvyky, obyčeje stále „živé“?
ANO x NE

4. Konají se v místě tvého bydliště nebo blízkém okolí nějaké pravidelné slavnosti?
Např.

průvody, pochody, vinobraní, hody, plesy, masopust, velikonoční akce.

ANO x NE

Pokud ANO, které? _____

5. Zúčastňuješ se jich? **ANO x NE**

Zapojuješ se AKTIVNĚ (jsi součástí té akce) nebo jsi pouze POZOROVATEL?

Zúčastňuješ se pravidelně? **ANO x NE**

Pokud ANO, kdo tě doprovází? _____

6. Jak vnímáš tradice, různé zvyky, slavnosti?

LÍBÍ se mi x NELÍBÍ se mi.

Pokud ANO, které máš nejraději? _____

Pokud NE, je něco konkrétního, co se ti nelíbí? _____

7. Dodržujete v rodině nějaké tradice, zvyky (např. na Vánoce, Velikonoce)?

ANO x NE

Pokud ANO, které? _____

8. Chodíš pravidelně do nějakého kroužku, souboru, sdružení? ANO x NE

Pokud ANO, do kterého? Vyber možnost a) nebo b).

a) zaměřený na kulturu, umění – např. zpěv, tanec, folklórní kroužek, dramatická výchova, hra na hudební nástroj. Pokud zde není, doplň _____

b) jakýkoliv sportovní kroužek.

BAVÍ tě to x NEBAVÍ tě to ?

Kolik hodin týdně věnuješ této činnosti? _____

Máš v kroužku kamarády? **ANO x NE**

Trávíte spolu čas i mimo kroužek? **ANO x NE**

Máš podporu někoho z rodiny? **ANO x NE**

9. Trávíš čas s rodinou? ANO x NE

Pokud ANO, jak společné chvíle nejčastěji trávíte? _____

10. Zajímá se tvá rodina o folklór, tradice, kulturu, společenské dění? ANO x NE

Pokud ANO, o které podoby? Vyber z výše uvedených nebo doplň _____

Příloha 2

DOTAZNÍK

Svoji **ODPOVĚĎ ZAKROUŽKUJ**. Pokud je za otázkou volná linka a nebo na otázku odpovíš ANO, svou odpověď rozepiš.

1. Jsi CHLAPEC x DÍVKA.

2. Kolik je ti let? _____

3. Žiješ ve MĚSTĚ nebo VESNICI, kde se lidové tradice, zvyky, obyčeje udržují, dodržují?

ANO x NE

LÍBÍ se ti x NELÍBÍ se ti tradice a zvyky?

LÍBÍ se ti x NELÍBÍ se ti, že se tradice stále dodržují?

4. Účastníš se místních tradic, slavností? **ANO x NE**

Pokud ANO, kterých? _____

Zapojuješ se aktivně nebo jsi jen divákem?

Kdo tě nejčastěji doprovází? _____

5. Udržujete v rodině nějaké zvyky, tradice? **ANO x NE**

Pokud ANO, které? _____

Které máš nejraději? _____

6. Je pro tebe folklór důležitý? **ANO x NE**

Pokud ANO, proč? _____

7. Zabýváš se folklórem ve svém volném čase? **ANO x NE**

8. Jaký k němu máš přístup, nebo názor na něj?

LÍBÍ se mi x NELÍBÍ se mi.

BAVÍ mě x NEBAVÍ mě.

Změnil bys něco? Co? _____

9. Jak dlouho jsi členem souboru, sdružení? _____

BAVÍ tě to x NEBAVÍ tě to.

Co se ti nejvíce líbí? _____

Co tě nejvíce baví? _____

10. Kdo tě k folklóru přivedl?

a) někdo z rodiny

b) kamarádi

c) já sám (můj vlastní zájem)

11. Kolik hodin týdně trávíš tímto koníčkem? _____

12. Chtěl by ses mu věnovat i nadále? **ANO x NE**

Pokud ANO, proč? _____

13. Máš ve sdružení kamarády? **ANO x NE**

Pokud ANO, trávíte spolu volný čas i mimo kroužek? Jak? _____

14. Zajímá se tvá rodina o folklór, tradice, kulturu, společenské dění? **ANO x NE**

Pokud ANO, o které podoby? Vyber z výše uvedených nebo doplň _____
